Nummer 52 Donderdag 29 December 1932 32ste Jaargang

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER KONINKLIJKE VEREENIGING „OOST EN WEST"

HET LIDMAATSCHAP der Vereeniging bedraagt f 5.— 's jaars (minimum) met inbegrip van kostelooze toezending van het Koloniaal Weekblad.

GRATIS!

Zij die nog dit jaar als lid tot de Vereeniging toetreden, ontvangen gratis het Koloniaal Weekblad over het laatste kwartaal van dit jaar (minimum contributie *f* 5.— 's jaars).

VERGADERING REDACTIE-COMMISSIE.

Vergadering van vaste medewerkers op Maandag 2 Januari a.s. des namiddags om 4 uur, Korte Voorhout no. 6.

INHOUD: Gratis. — Vergaderiug Redactie-Commissie. — De Koninklijke Vereeniging „Oost en West". — Crisis-Steuncomité voor Ned.-Indië te 's-Gravenhage. — Koninklijk Koloniaal Instituut — Brieven van den heer Tillema. — De Suriname-zending in nood? — Herinneringen uit het Indië van een Oud-gast. — Het kunstleven in Indië. — Van Week tot Week. — Kunst, Kunstnijverheid en Huisvlijt. — Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschriften. — I. Uit de Europeesche Pers. — II. Uit de Inheemsche en Maleisch-Chineesche Pers. — Oost- en West-Indisch Literatuur-Overzicht. — Suriname. — Curaçao. — Nagekomen Berichten. — Uit den Verren Vreemde. — Berichten der Afdeelingen. — Mededeelingen. — Van onze Adverteerders. — Bioscoopnieuws. — Mutatiestaat van 19 tot 24 Deecmber 1932.

De Koninklijke Vereeniging „Oost en West".

Den 19en December j.l. ontvingen wij de heuglijke tijding, dat het Hare Majesteit, onze geëerbiedigde Koningin, behaagd heeft aan onze Vereeniging toe te kennen het praedicaat „Koninklijke".

Het spreekt van zelf, dat deze verblijdende gebeurtenis binnen den kring der Vereeniging en allicht ook wel hier en daar er buiten, een gewaarwording van feestelijken aard heeft doen ontstaan. Door het feit der onderscheiding als zoodanig, waarover nu niet meer behoeft te worden uitgewijd als, en vooral, door de beweegredenen, welke er toe moeten hebben geleid. Immers, het is toch van algemeene bekendheid, dat Hare Majesteit met deze persoonlijke onderscheiding — terecht — niet kwistig is en dat Zij, naar behoort te worden aangenomen, vooraf Zich vergewist heeft, voor zooverre Haarzelve niet bekend, van de wijze, waarop aan het doel der Vereeniging gewerkt geworden is.

Dit stemt tot groote voldoening allereerst bij Hoofden overige besturen in onze Vereeniging, die met het verleende praedicaat de kroon op hun arbeid zien. Echter, als aan zijn eigenheid verbonden, legt het Koninklijk praedicaat ons allen ook verplichtingen op. Wij zullen steeds indachtig moeten zijn te behooren tot een „Koninklijke" Vereeniging. Hiervan meer te zeggen, zou neerkomen op een onderschatting onzer leden. Wat, intusschen, niet wegneemt, dat het Hoofdbestuur gerechtigd is en het als een verplichting gevoelt om hen, die, in welke functie ook, in ons midden werkzaam zijn, aan te moedigen tot voortdurende krachtsinspanning aan onze schoone, gemeenschappelijke taak en tot blijvende loyale samenwerking op ons uitgestrekt arbeidsveld.

Hoewel uiteraard onmiddellijk na ontvangst van de belangrijke tijding de eerbiedige dank der Vereeniging aan Hare Majesteit schriftelijk werd overgebracht, vermeenen wij goed te doen, om ook in ons orgaan, het Koloniaal Weekblad — en dus meer in 't openbaar — uiting te geven aan de gevoelens van groote erkentelijkheid der Vereeniging voor het haar te beurt gevallen Koninklijk gunstbetoon.

Het geviel, dat de Koninklijke onderscheiding ons geschonken werd aan het einde des jaars, om en bij de zonnewending. Een jaar, dat met zulk een binnengehaalden oogst eindigt, is, in weerwil van alle duisternis in dezen tijd, een goed jaar geweest.

HET HOOFDBESTUUR.

Crisis-Steuncomité voor Nederl.-Indië.

te 's-Gravenhage.

Bijdragen voor bovengenoemd Comité en bestemd tot leniging van den nood, waarin in Indië vele landgenooten en inheemschen, tengevolge van de economische wereldcrisis, verkeeren, worden gaarne ingewacht bij den Penningmeester van het Comité, giro No. 198000.

Ook op de giro-rekening No. 14574 van het Hoofdbestuur van de Vereeniging „Oost en West" kunnen voor hetzelfde doel gelden worden gestort of bijgeschreven.

Dat een ieder, naar zijn kunnen moge helpen! Ook kleine bijdragen zijn van harte welkom.

HET HOOFDBESTUUR.

Koninklijk Koloniaal Instituut.

De boekerij.

Ir. W. L. Utermark, bibliothecaris, vertelde over de aan zijn zorg toevertrouwde afdeeling, bij gelegenheid van de officiëele opening van het Instituut, ongeveer als volgt:

De onder het Algemeen Secretariaat ressorteerende Centrale Boekerij van het Instituut heeft een tweeledig doel. In de eerste plaats is dat gericht op de eigen behoeften van de afdeelingen en onderafdeelingen van het Koloniaal Instituut, evenwel met uitzondering van die der Afdeeling Tropische Hygiëne, welke afdeeling in combinatie met het Laboratorium voor de gezondheidsleer der Universiteit te Amsterdam zelf een speciaal medische boekerij beheert. Wel houden ook de Afdeeling Handelsmuseum en Volkenkunde er een handboekerij op na, doch uiteraard wordt daarin slechts datgene opgenomen, dat voor de dagelijksche werkzaamheden voortdurend noodig is. De inhoud dier beide handboekerijen is echter ook aan de Centrale Boekerij op kaart gebracht.

In de tweede plaats tracht zij tegenover de buitenwereld een boekerij te zijn, welke zoo volledig mogelijk voorzien is van dat materiaal, dat noodig is ter bestudeering van vraagstukken van allerhande aard, de Nederlandsche Overzeesche Gewesten betreffend. Hare leerzaal staat dagelijks van 9 tot 4½ uur voor een ieder open, des Zaterdags van 9 tot 12 uur. Boeken en gebonden tijdschriften worden aan ieder mede naar huis gegeven, wiens naam bij hare administratie bekend is of bijvoorbeeld door middel van introductie bekend wordt gemaakt; daarbij genieten leden en begunstigers der Kon. Ver. ,,Koloniaal Instituut" echter den voorrang.

Er wordt zooveel mogelijk naar gestreefd, den bezoekers bij het zoeken naar literatuur over één of ander onderwerp behulpzaam te zijn. Het eigenaardige karakter der boekerij brengt daarvan de noodzakelijkheid mede.

Al is de zoogenaamde uitleenkamer der Centrale Boekerij ook voorzien van een volledigen, alfabetischen en een met groote zorg samengestelden systematischen kaartcatalogus, de gegevens, welke men komt zoeken; zijn vaak zulke overbluffend geraffineerde details, dat slechts de persoonlijke voorlichting van degenen, die dagelijks met het aanwezige boekenbezit omgaan, in staat is, het gezochte vindbaar te maken.

Vele jaren is er gewerkt aan de ontsluiting van den inhoudsvollen boekenrijkdom, welke aanwezig is. Daarbij werd uitgegaan van den noodzakelijken eisch, dat juist de fijne detail-gegevens gemakkelijk gevonden moeten kunnen worden. Zij, die een bepaald onderwerp in studie hebben, zijn gewoonlijk eenvoudig genoeg te helpen, doch hoe vaak

gebeurt het, dat telefonisch een verzoek om literatuur over een of andere detail-quaestie binnenkomt, welke nog vóór beurstijd in het bezit van den vrager moet zijn. Dat zijn soms onderwerpen van economischen aard, doch ook heel dikwijls van geheel ander karakter, vaak in verband staand met de toevallige aanwezigheid van buitenlanders. In vergelijking met andere openbare boekerijen is het bezoek aan de Centrale Boekerij van het Koloniaal Instituut gering te noemen, hetgeen toegeschreven moet worden aan haar speciaal karakter. Steeds moet de documentatie van tijdschriftartikelen worden afgedaan, er moet een overzicht worden verkregen van de in de boeken en tijdschriften aanwezige portretten en foto's. Een systematiseering volgens een aan de behoeften der practijk aangepast systeem, kon worden verkregen. Er kon een vrij volledige verzameling materiaal bijeengegaard worden, betrekking hebbend op de in de Nederlandsche Overzeesche Gewesten ageerende Naamlooze Vennootschappen. De kaarten uit het boekenbezit zijn gedocumenteerd.

In korte trekken moge thans een indruk gegeven worden van hetgeen men in de Centrale Boekerij kan vinden. Zij omvat een 30.000 banden, terwijl ruim 1450 periodiek verschijnende gedrukten bij haar binnenkomen. Betreffende de Nederlandsche Overzeesche Gewesten is datgene aanwezig, dat noodig is bij de bestudeering van, of in betrekking tot de meest uiteenloopende koloniale vraagstukken. Begrijpelijkerwijs is de boekerij nog betrekkelijk arm aan werken van historische beteekenis, daar zij duur zijn en moeilijk te krijgen, terwijl de geringe fondsen, waarover kan worden beschikt, niet veroorloven, dure antiquarische werken aan te schaffen. Betrekkelijk arm, want toch zijn in elke categorie ook een aantal oude boeken aanwezig. Ter vergelijking wordt er naar gestreefd ook van andere tropische en zoo noodig subtropische gewesten literatuur aanwezig te doen zijn, in den geest als die voor economisch-geografische, algemeen volkenkundige of algemeen natuurhistorische studiën vereischt wordt.

Zoo worden er ook douane-statistieken of andere op den uitvoer betrekking hebbende gegevens verzameld voor die landen, waarvandaan producten komen, welke ook door de Nederlandsche Overzeesche Gewesten worden voortgebracht, eveneens ter vergelijking.

De tijdschriften bewegen zich eveneens op zeer verschillend gebied. Sommige worden niet juist gehouden om den inhoud, doch om den vorm, bijvoorbeeld ten einde aan Nederlandsche exporteurs geschikte bladen te kunnen toonen, waarin zij hun artikelen zouden kunnen adverteeren. Een aantal voorname dagbladen uit Oost en West zijn aanwezig. Vereenigingen, welke in de Nederlandsche Overzeesche Gewesten arbeiden, worden aangezocht geregeld de publicaties en de jaarverslagen te doen toekomen. Er kunnen echter geen abonnementsgelden worden betaald, de meeste zenden de publicaties gratis toe, in ruil tegen uitgaven van het Koloniaal Instituut. Schenkingen worden steeds dankbaar aanvaard, doch op voorwaarde, dat de doubletten vervreemd mogen worden.

Aan de Centrale Boekerij is tevens een ruime kaartenkamer annex, waar een groote verzameling topografische, hydrografische en bijzondere kaarten is ondergebracht en waar gelegenheid bestaat cartografische studies en teekeningen te maken.

De boekerijen der Nederlandsche Entomologische Vereeniging en der Nederlandsche Botanische Vereeniging sloten zich bij de Centrale Boekerij van het Koloniaal Instituut aan, en worden door de ambtenaren dier instelling technisch beheerd.

Ten slotte wordt nog de onder-afdeeling ,,Eigen Uitgaven" vermeld, waarnaar het fonds van het voormalig Koloniaal Museum te Haarlem eveneens is overgegaan. Al die uitgaven worden verkocht, hetzij via den boekhandel, hetzij rechtstreeks aan particulieren. Tevens worden ze gebruikt, ten einde door ruiling publicaties van andere Instituten te verkrijgen; op die wijze staat het Koloniaal Instituut met een 500-tal andere binnen- en buitenlandsche instellingen in geregelde verbinding.

De foto-afdeeling.

Een der meest aantrekkelijke afdeelingen van het Koloniaal Instituut is voor den bezoeker, die kennis wil maken met mooi Indië en alles wat dat mooi Indië oplevert, de foto-afdeeling. Hier worden namelijk gevonden de afbeeldingen van alles wat een indruk van ons Oosten geven kan, in foto's, lantaarnplaten, films, enz.

Hier is een onuitputtelijke voorraad voor degenen, die over een bepaald onderwerp lezingen met lichtbeelden houden willen. De zendeling, geestelijke en predikant kunnen hier de afbeeldingen verkrijgen van alles wat op zendings- en missiewerk betrekking heeft, en hun lezingen interessant verduidelijken door uitstekend uitgevoerd lichtbeelden-materiaal.

Wil men over de cultures spreken, dan wordt hier gevonden alles wat betrekking heeft op suiker, koffie, thee, copra, enz., waardoor den hoorders in beeld volkomen het gesprokene kan worden duidelijk gemaakt.

Batikken, pottenbakken, weven, vlechten, koperen leerbewerking zijn weer andere afdeelingen, die zijn onderverdeeld over de diverse eilanden, zoodat men direct georiënteerd is wat er b.v. aanwezig is van de weeftechnieken van Soemba, of de pottenbakkerijen in de Bataklanden.

Voor het houden van lezingen, — zoo vinden wij verder medegedeeld in de December-aflevering van ,,Europeesche Export Extract" —, is de foto-afdeeling dus een onmisbare vraagbaak; men kan inderdaad geen onderwerp verzinnen, of het gewenschte materiaal is aanwezig. Zoowaar een rijk studiemateriaal. Ook voor den geograaf, geoloog, zoöloog, botanicus, ethnograaf, bestuursambtenaar, als voor zendelingen en onderwijzers.

De omvangrijke verzameling foto's is systematisch ondergebracht in doozen en portefeuilles. Zij worden afgestaan voor reproductie-doeleinden, tentoonstellingen, aan teekenaars voor reclamedoeleinden, enz. en kunnen ook te allen tijde door bezoekers, die naar de tropen gaan en met hun toekomstig verblijf of werkkring kennis willen maken, of door andere belangstellenden worden bezichtigd.

Desgewenscht kunnen ook afdrukken van de bestaande foto's of vergrootingen daarvan, zoowel als lantaarnplaten, op het fotografisch atelier worden aangemaakt.

Een volmaakte kartotheek wordt hier bijgehouden. Alphabetisch is alles plaatsgewijs ondergebracht. Iedere kaart is voorzien van de afbeelding, die in den voorraad foto's wordt gevonden, en van de lantaarnplaatjes, die in voorraad zijn. Hierdoor is men in den kortst mogelijken tijd gereed met het uitzoeken van het materiaal, dat men behoeft.

Wat het bezoeken van deze afdeeling zoo aantrekkelijk maakt, is de buitengewone welwillendheid, waarmede de beide dames, die deze afdeeling beheeren, den bezoeker tegemoet treden. Het is trouwens een kenmerk van allen die in het Koloniaal Instituut den bezoeker van dienst moeten zijn, dat zij alles zoo met opgewektheid en liefde voor de zaak verrichten.

Wanneer men het museum bezoekt, kan men geheele dagen doorbrengen door gebruik te maken van de aanwezigen stereoscopen, die ons een duidelijk beeld geven van alle in N. O.-I. gekweekte cultures en de industrieën, die daarvan het gevolg zijn.

De prachtige beelden, die men zoo te zien krijgt, de schitterende op glas uitgevoerde fotografische afbeeldingen, die wij voor de ramen van het museum aantreffen, zijn alle vervaardigd naar de foto's door de fotografische afdeeling van het Koloniaal Instituut en wij krijgen wel respect voor de deskundige volmaaktheid, waarmede alles is uitgevoerd.

Voorzoover wij weten, ressorteert deze afdeeling evenals de bibliotheek onder het Algemeen Secretariaat. Het nut, dat de foto-afdeeling voor allen heeft en hebben kan is zeer belangrijk, niet het minst voor de bezoekers, die systematisch het museum bezoeken en door het werk van de fotografische afdeeling in staat zijn, in de juiste volgorde, de noodige kennis door aanschouwing op te doen.

Wel is het een feit, dat de organisatie van geheel het Kol. Instituut en het bijbehoorende museum, zoo volmaakt *af* is. Wat hier wordt gepresteerd gaat allen lof te boven, en het is zonde en jammer, dat de ervaring leert, *hoe weinig het Koloniaal Instituut* en het *Koloniaal Museum*, met alle afdeelingen, bij de Nederlanders, ja zelfs bij de Amsterdammers bekend zijn. Wij kunnen ons voorstellen, dat reclame in den gewonen zin niet op den weg ligt van de bestuurders van het Instituut, maar het nalaten van iedere poging om grootere bekendheid te verkrijgen bij de groote massa van ons volk komt ons toch bedenkelijk voor.

Een werk, dat groote gevolgen hebben kan voor de bekendheid van al het schoons en nuttigs, dat wij bezitten in onze Koninklijke Vereeniging, is het houden van de cursussen voor onderwijzers, door den heer K. van der Veer. De bezoekers van die cursussen groeien verblijdend tot een aanzienlijk aantal. Een der cursussen, opgezet met een minimum van 40 deelnemers, groeide aan tot een deelneming van meer dan 180. Een bewijs, dat men wel *wil*, als men het maar *weet*.

Bij dit werk is het gebruik van het materiaal van de foto-afdeeling natuurlijk van onschatbare waarde, waardoor, naar wij meenen, het succes niet weinig wordt vergroot.

Wat een schat van materiaal ligt er niet in den lantaarnplaten-voorraad, voor ambitieuse onderwijzers en onderwijzeressen, om met behulp van het Kol. Instituut, onderwerpen op N. O.-I. betrekking hebbende, te bestudeeren en de resultaten van hun studie te brengen aan onze Nederlandsche jeugd, verduidelijkt door lichtbeelden en films.

Deze lichtbeelden-lezingen op speciale avonden, en het gebruik van de door het Kol. Instituut te leveren *schoolverzamelingen*, die alles in natura bevatten, wat Indië in hoofdzaak oplevert, kunnen onze jeugd maken tot enthousiaste bewonderaars van ons mooie Insulinde. En deze jonge enthousiasten moeten dan zijn: *de hoop van de toekomst.*

Brieven van den heer Tillema.

De laatste étappe!

Vergis ik me niet, dan heb ik in het vorige artikel een voor Samarinda belangrijk feit nog niet vermeld. De stad krijgt n.l. een waterleiding. Drie reservoirs zijn al bijna gereed. Ze worden op een heuvel in de nabijheid gebouwd. Vermoedelijk kan binnen één jaar het water de heele stad door worden verstrekt. Niet alleen in militair opzicht is dit van beteekenis, maar ook in economisch opzicht. Men weet, dat branden in die plaats periodiek voorkomen en er dan zeer veel schade veroorzaken, ja, er heele stukken van in de asch leggen. Men heeft het gevaar van brand verminderd, door voor te schrijven de nieuwe gebouwen van gegolfd plaatijzer te vervaardigen, materiaal voor de tropen zoo ongeschikt, zoo onsanitair mogelijk. Toch komen branden nog herhaaldelijk voor. Met bluschwater onder druk, dadelijk disponibel, zal het gevaar van uitbreiden der branden aanzienlijk verminderen en is het wellicht mogelijk, andere, betere huizen te bouwen! En als men nu volle aandacht aan het „tarief" besteedt, het water bij de menschen brengt, leering trekt uit b.v. de exploitatie der Semarangsche waterleiding, zal het in het bedrijf gestoken kapitaal èn in Sanitair èn in financieel opzicht zijn volle rente opbrengen!

Bandjermasin is jammer genoeg nog niet van zijn waterleiding-misère verlost! Wat de eigenlijke oorzaak is weet ik niet. Wel heb ik gehoord, dat de aanleg zal geschieden door een particuliere maatschappij, die een voorloopig tarief heeft opgemaakt, dat er volgens mijn indruk niet op is gemaakt om het gebruik van het zegenrijke vocht aan te moedigen, waarvan het noodzakelijk gevolg zal zijn, dat niet het volle sanitaire effect zal worden verkregen. Intusschen pompt de pomp ongeveer 25 jaar geleden geplaatst op een dekschuit in de kali nog steeds het water uit het openbaar riool naar de militaire gebouwen. Prosit!

Nog te Samarinda vernam ik, dat Taman Kila, het groote opperhoofd van Apo-Kajan, dat daar wegens een „koppensnellerszaak" gevangen zat, op voorstel van Resident van Suchtelen was vrijgelaten. Het speet me dat ik deze niet heb kunnen gelukwenschen. Het is een daad van wijs beleid, want Taman Kila is in de oogen der Dajaks heelemaal geen misdadiger! Er komt nog bij, dat hij waarschijnlijk het slachtoffer is geweest van intriges. De zaak is deze keer spoedig behandeld! Einde Juli was het verzoek ingediend. De vreugde over de terugkeer van het hoofd zal in Apo Kajan geweldig zijn. Jammer, dat ik den intocht van het groote hoofd niet kan bijwonen! Ik heb echter hoop, dat ik er wel berichten over krijg.

Te Samarinda hoorde ik, dat Resident van Suchtelen, die na zijn groote, bezwaarlijke reis naar het Apo-Kajansche alweer een lange en inspannende reis achter den rug had, het plan had opgevat, er weer op uit te gaan. De reizen van den Resident, die daardoor zijn geweldig groot gebied veel en veel beter leert kennen dan zijn voorgangers, die zich met rapporten e. d. tevreden stelden, zijn voor bevolking en land van groote beteekenis. Gaarne breng ik hierbij hulde aan dezen energieken bestuursman, die véél eischend van zijn ondergeschikten, allen door zijn voorbeeld aanvuurt!

Te Bandjermasin gekomen, zocht ik er op verzoek van de familie te Longnawang een drietal tot dwangarbeid veroordeelde bewoners uit die plaats op. Eén ervan was al vrijgelaten en naar zijn geboorteland teruggekeerd. De andere twee bracht ik de groeten over en vertelde hun wat de familie mij had medegedeeld. Ik had medelijden met de mannen, die hun vrijheid misten, al worden ze, met zooveel welwillendheid als maar mogelijk is behandeld. Ik wenschte hun een „tiega-tiega" (een Kenja-woordje, dat vrijwel hetzelfde beteekent als het Friesche (tiege-tiege) en liet ze in blijde stemming achter. Vermoedelijk zullen er onder de lezers zijn, die mij het epitheton hyper ethisch naar het hoofd slingeren. Laat deze bedenken, dat de Dajak op reis ettelijke malen zijn leven waagt, om de reizigers door de kiams te brengen.

Te Bandjermanin wonen een 500tal Dajaks, die tot het Christendom bekeerd zijn. Ze hebben de Zendingsscholen afgeloopen, en zooveel geleerd, dat ze eenvoudige betrekkingen als toko-helper, schrijver, en dergelijke kunnen bekleeden. Een er van is zoo helder van begrip, dat hij zoo goed als zonder controle zelfstandig een blaadje redigeert, waartoe hij passende stukken uit Maleische en andere bladen zoekt en die in de Dajaksche taal vertaalt. Het merkwaardige is natuurlijk hierin gelegen, dat hij de *geschikte* artikelen weet uit te

kiezen! Het periodiekje werkt er toe mee, het doel der Baseler Zending te bevorderen: de opvoeding tot zelfstandigheid, zoo, dat Europeesche leiding kan worden ontbeerd. Een uiting hiervan trof ik aan, den benedenloop der Kapoeas- en der Kahajan-rivier aan. Daar woonden n.l. de Dajaks niet meer in de lange familiehuizen, maar in gezinswoningen! De groote huizen, vroeger noodig voor de veiligheid, kweeken „kuddedieren", geen individuen. Alles volgt haar te veel het „huishoofd", doet voor het gemak wat dit noodig acht. Door samenwerking van Bestuur en Zending is bereikt, dat hierin verandering komt, dat de groote, lange familiewoningen in die streken verdwijnen.

Per motorboot vertrok ik naar Koeala-Kaloeas. Met het oog op den waterstand moesten we 's nachts varen. Prettig vond ik dit na het vele zwalken niet, maar op Borneo bakt men geen „liever-koekjes". Om negen uur 's avonds vertrokken wij. Na ongeveer 15 minuten varen bleek het, dat er ergens een defect was, want we konden niet meer manoeuvreeren. Eerst werd de oorzaak gezocht bij de „kipas", de waaierschroef, die geen water wilde „makkan" (eten). De boot zou achter te weinig diepgang hebben. Eenige blikken benzine, naar achteren gesleept, brachten geen verbetering. Toen werd er een plankje in den bodem losgemaakt en bleek het, dat de koppeling van de schroefas was losgeraakt, en verschoven. Het spuigat was leeg. Gelukkig kon de spie worden opgevischt. Ik zal maar niet méér vertellen van het drama, dat zich midden in den nacht vlak voor de bekende ophaalbrug bij de „Kwien" afspeelde! Na ongeveer twee uur hard werken van den werkelijk handigen motorist, was hét euvel hersteld. De brug moest toen worden opgehaald om ons te laten passeeren. De brugwachter was echter nergens te vinden, de brug was door stevige ijzeren bouten, voorzien van zware sloten, bleken goed verzegeld. Toeteren, bellen, noch roepen brachten den brugwachter te voorschijn. Dan maar naar de politie, vonden we. Op de wachtpost vertelde men ons dat de brugwachter er moest zijn en woonde in een huisje naast de brug. Wij klopten dus aan de deur van het huisje naast de brug en vroegen om de djaga (waker). Een heelemaal niet vriendelijke stem antwoordde dat de waker sliep in het huisje ernaast. 't Bleek waar te zijn. Eindelijk na drie uren konden wij verder. Gelukkig bleek, dat niettegenstaande het oponthoud het water in de rivier niet den invloed van de eb had ondervonden in zoodanige mate dat de boot niet kon doorvaren. Stoppen in den nacht, in een muskietenland en uren en uren wachten op losraken door den opkomenden vloed, is heelemaal geen genoegen! Het reizen met motorbooten vind ik vooral onaangenaam omdat ze zoo trillen, waarvan het gevolg kan zijn, dat lenzen in toestellen losraken. Dit nu is, vrij gemakkelijk te constateeren en weer te verhelpen, maar dit is niet het geval met de tallooze moertjes en schroefjes *binnen*, in het filmtoestel! En één moertje, dat losraakt, kan het toestel volkomen onbruikbaar maken. Men zit dan ook doorloopend in zorg op zoo'n reis! Wel had ik een paar oude fietsbanden meegenomen om de toestellen er aan op te hangen, zoodat de trillingen door die gummibanden werden opgevangen, maar ik zag geen kans dit gedaan te krijgen, zonder een paar flinke spijkers in het dakje der hut te slaan en dit durfde ik niet aan. Daarom zette ik het filmtoestel op een kussen, zoodat de trillingen der boot grootendeels werden opgeheven. Gelukkig duurde het reisje maar een uur of zes.

Koela Kapoeas, gelegen aan den benedenloop eener groote rivier bereikten we in den vroegen ochtend. 't Is een plaats waaruit de Daja's zich niet door opdringende Maleiers heeft laten verdrijven. De Dajak handhaaft zich daar. De Bazeler zending heeft er onder meer een ziekenhuis opgericht, dat dank zij de leiding van den zendeling-arts Dr. Vischer, niettegenstaande het kort geleden is gebouwd, reeds veel zieken tot zich trekt. De echtgenoote van een der zendelingen, mevr. Kuhnle, geeft aan meisjes naailes. Op verzoek der leiding te Bazel heb ik een les gefilmd. Eveneens op verzoek eenige schöne Christinnen onder de leerlingen. De meisjes keken onder het filmen erg strak! Er kon geen lachje af! Maar toen het achter den rug was, bleek het, dat ze even vroolijk konden zijn als haar zusters in Apo-Kajan. Als huisvlijt wordt er beoefend: het vlechten van matten. Het is niet algemeen bekend, dat de figuren op de matten verband houden met den primitieven godsdienst. Op sommige vindt men een heele mythe ingevlochten. Van dergelijke matten kan een vlechtster er maar 4 à 5 per jaar maken. Ze worden alleen op bestelling gemaakt. Dr. Vischer was zoo vriendelijk mij de pas voor hem gemaakte, buitengewoon mooie mat af te staan. Mevr. Kuhnle en de heer Epple vertelden me de beteekenis van de voor mij geheel onbegrijpelijke figuren. Het zou te ver voeren, de mythe in die mat gewerkt hier mee te deelen. De heer Vischer leende voor mij van een bekwaam mattenvlechtster de modellen der figuren. Het waren er ongeveer 80! En die figuren hebben alle een beteekenis en een naam. Dank zij de hulp der dames Mevre en mevr. Kuhnle kon ik de bizonderheden noteeren. Jammer genoeg had ik niet het materiaal bij me om die modellen rood met geel te *fotograveeren!* Ik heb me moeten tevreden stellen met fimbeeldjes (1.8 × 2.4 centimeter) op panchromatischefilm. Ik hoop echter dat naar de foto's teekeningen zullen kunnen worden gemaakt, die ik t. z. t. hoop te publiceeren. De vrouwen maken van zeer fijn gespleten rottan mooie panamahoeden. Ik meen te weten, dat dergelijke hoeden sterker zijn, dan die van West-Indië, waar men er ander materiaal voor gebruikt. Aan den bovenloop van een der groote rivieren worden in een der kampongs zeer mooie mandjes gemaakt. De figuren op die mandjes hebben eveneens godsdienstige beteekenis. Zendeling Schwartz, die in die streken heeft gewerkt, koopt deze mandjes op, maar dan alleen die, welke geen Europeeschen invloed vertoonen! Deed hij dit niet, dan zou de kunst ras verdwijnen. Ik kreeg er een van Z. E. ten geschenke. Ik kocht er nog enkele bij. Wellicht voelt Boeatan er iets voor om de voorwerpen, die ik ten behoeve van het Missie-huis te Kaatsheuvel heb verzameld, t. z. t., ten toon te stellen. Ik wil nog iets vertellen over de Dajaksche muziek. Honderden en honderden malen heb ik de melodieën der verschillende muziekinstrumenten gehoord! Maar ze te onthouden is mij niet gelukt. De heer Epple deelde me mede, dat de muziek der Dajaks veel overeenkomst met die der Chineezen heeft, dat ze o.a. kwart- en achtste tonen heeft, terwijl wij slechts halve toonverschillen hebben. Ik kan hier niet alles vermelden wat de heer Epple me vertelde. Ik hoop dit t. z. t. nog wel eens te doen. Herhaaldelijk heb ik het betreurd geen geluidsfilm te kunnen maken. Voor mijn vertrek heb ik ter zake te Hollywood inlichtingen ingewonnen, maar 1e. was het instrumentarium ervoor benoodigd kostbaar, (de prijs van de toestellen was in Amerika ongeveer *f* 20.000), 2e. zou ik er een deskundige voor hebben moeten engageeren, die als niet tropen-vast persoon groote kans had ziek te worden, en 3e. zijn alle toestellen berekend op accu's. En waar zou ik die in de rimboe kunnen laten laden? Na-synchroniseeren is mogelijk, indien men de melodieën kent. Maar het was mij een onmogelijkheid er iets van te onthouden!

Op mijn reis vernam ik nog, dat de bevolking aan den bovenloop der rivier honger lijdt. De rijstoogst is mislukt. Jagen, wilde varkens vangen, kan men niet omdat de jachthonden door voedselgebrek zoodanig verzwakt zijn, dat men er geen gebruik van kan maken. Rottan zoeken en verkoopen brengt heel weinig geld in, want er is bijna geen vraag naar, hetgeen een gevolg is van den slechten economischen toestand. Het bezoek in de Zendingsscholen vermindert sterk, want de kinderen zijn te slap door het gebrek aan voedsel. Men ziet, dat ook de Dajak in het diepe binnenland van Borneo den invloed ondervindt van de geweldige wereld-depressie. Aan de breede rivier, eenige uren stroomopwaarts van Koeala—Kapoeas dicht bij Mandomeij, staat midden in de rimboe eenzaam een eenvoudig gedenkteeken. Het vermeldt, dat lang geleden (in 1859) op die plaats zijn overleden twee zendelingen met vrouw en kind. De pioniers zijn daar vermoord door Dajaks, die hun vrienden waren, maar zich lieten opzweepen door fanatieke Maleiers. Ik heb dit monument op verzoek der Zending fotografisch vastgelegd. Twee der tegenwoordige zendelingen staan met *hun* vrienden, Dajaks van Mandomeij naast het monument. Zouden deze Dajaksche vrienden zich ook kunnen laten meesleepen tot moord en doodslag? Die vraag rees bij mij op, toen ik afscheid nam van het laatste object, dat ik op Borneo heb „vereeuwigd".

W. g. H. F. TILLEMA.

Java-Zee, in het gezicht der oude vrienden: de blauwe bergen van Midden-Java — 25—11—'32.

KOELIE.

Met instemming ontleenen wij het volgende aan de „Indische Post":

Mevrouw Székély-Lulofs is door het schrijven van twee boeken over Indië, in het bizonder over Deli, een van de bekendste en beste auteurs van ons land geworden. Van „Rubber" is reeds een tweede druk verschenen, ongeveer tegelijkertijd dat de uitgever Elsevier te Amsterdam „Koelie" op de markt bracht. En er behoeft niet aan getwijfeld te worden of ook „Koelie" zal inslaan. Misschien niet zoo sterk als „Rubber", omdat het fijner, zuiverder is. En dat is helaas voor het groote publiek geen criterium.

Fijner, zuiverder vooral wat betreft de beschrijving van het Indische land en van den Inlander. Die beiden, land en volk, zijn zoo goed gevoeld en geschilderd, dat daarvan genieten kan ten volle slechts degene, die land en volk kent.

Mevrouw Székély heeft in zich de kracht van het woord, het plastisch vermogen. Zooals zij het oerwoud beschrijft, met zijn verschrikking, zijn neerdrukkende somberheid, zijn pracht ook, zoo hebben slechts heel enkelen voor haar dit gedaan. En heel de tropische natuur, met haar verschrikkelijke uitbarstingen van hitte en regen en onweer, met haar menschen-vijandig elementair geweld, heeft zij doorvoeld.

Zuiver en raak is ook haar beschrijving van den Inlander. Zijn kinderlijkheid, zijn droomend leven, zijn slaafsche overgave aan den invloed van de natuur, zijn onderworpenheid. Maar ook zijn felheid en zijn woede en zijn genotzucht.

Zooals zij ons den koelie Roeki leert kennen, den jongen Soendanees, die van de wereld niet meer weet en ook niet meer verlangt te weten dan wat hij op zijn stukje sawah beleeft, en die, geronseld als contractant, verlekkerd door beloften van veel geld en veel vrouwen, dan plotseling begrijpt dat hij zijn vrijheid te duur heeft verkocht, zoo heeft het nog geen voor mevrouw Székély gedaan.

Het is alles verbluffend van psychologische diepte. Ze spaart den inlander niets, ook niet den Europeaan, ook niet Indië. Ze beschrijft de wreedheid van de natuur, de wreedheid van den Europeaan tegenover den contractant, maar ook de wreedheid van de inlanders tegenover elkaar. Ze vertelt hoe vrouwen niets anders zijn dan handelswaar in dit milieu. Doch ze verzwijgt niet, dat de vrouwen zelven door de bank daartegen niet het minste bezwaar hebben. Ze beschrijft hoe de geldelijke belooning voor het harde werk over het algemeen ontzettend tegenvalt. Doch ze steekt het niet onder stoelen en banken, dat de oud-gedienden op de onderneming juist de jonge contractanten afzetten en plunderen. Vooral op hari besar, wanneer de dobbelsteenen rollen.

Het is een wreed boek. Omdat er in beschreven staan met werkelijk groot talent wreede dingen. Toch is het een diep menschelijk boek. Juist door zijn zuiverheid en zijn intelligentie, die echter nooit opdringerig is.

Het is gelukkig geen tendenz-werk. Al zullen zij, die steeds de contracten onder poenale sanctie bestreden hebben, het er wel van maken. In „Het Volk" schreef A. M. de Jong, de auteur van Merijntje Gijzen, reeds: „In de geschiedenis van den stillen, onderworpen, goedhartigen Roeki ligt niettemin een afschuw uitgedrukt van de harde, gevoelooze wreedheid der onverschillige Europeanen, die alles behalve vleiend genoemd mag worden voor de koloniseerende volken, die immers allemaal en overal volgens dezelfde methoden te werk gingen".

Die afschuw is er stellig. Maar niet de tendenz dien afschuw te onderstreepen.

Mevrouw Székély schrijft ergens in haar boek terloops aan het slot, dat de toestanden zooals zij die geschilderd heeft, nu niet meer bestaan, in elk geval niet zoo ergerlijk. En uit het verhaal zelf is het op te maken, dat zij in hoofdzaak verwerkt heeft misstanden, die bestonden, vijf en twintig, dertig jaar geleden en dan nog niet overal in Deli. Zij geeft den „Werdegang" van den Koeli Roeki van zijn puberteitsjaren tot den ouderdom. En wel degelijk wordt vermeld, hoe de jonge koelies het later beter kregen dan hij het ooit gehad heeft.

Doch, en dit is de eenige aanmerking, die wij op dit boek hebben, een aanmerking echter van beteekenis, juist omdat er getracht is en stellig weer getracht zal worden dit boek te colporteeren als een felle aanklacht tegen de koelie-contracten, mevrouw Székély had met nog meer nadruk moeten vermelden, dat zij in hoofdzaak dingen verteld heeft van tempo doeloe.

Nederlanders, die Indië kennen, begrijpen dit. Maar het boek zal komen in handen van Nederlanders, die van Indië toeten noch blazen weten. En die, wanneer zij niet heel aandachtig lezen — en wie doen dat? — versteld zullen staan over nog zooveel ongerechtigheid en wreedheid. Die er al echter niet meer waren of niet tot dien omvang, toen de poenale sanctie nog in volle fleur was.

De Suriname-zending in nood?

Het Hernhutter Jubileum-Comité te Zeist meldt ons:

De uitkomsten van de cijfers der Suriname-Zending dreigt voor dit jaar rampspoedig te zullen worden. Ondanks de groote belangstelling, ondervonden bij de viering van het eerste jubileum-jaar der Hernhutter Zending, is op 1 Dec. j.l. slechts f 76.000 ingekomen, waarbij reeds is rekening gehouden met 11/12 deel van het jaarlijksche aandeel van het Zeister Zendingsgenootschap postrek. 24696) ad f 25.000 in de opbrengst van Oegstgeest.

Wanneer men bedenkt, dat Zeist in ons land jaarlijks f 120.000 moet bijeenbrengen, is het duidelijk, dat hier een noodlottig tekort nadert. En daan moet nog de last worden gedragen van de tekorten over 1929 ad f 20.000, over 1930 ad f 30.000 en over 1931 ad f 19.000.

Komt er geen redding in den nood, dan zal van het bijkans 200-jarig werk der Herrnhutters in Suriname (1735—1935) onherroepelijk een groot stuk instorten.

Laat men toch niet vergeten, dat het grootendeels Duitschers zijn geweest, die den geestelijken opbouw van Suriname hebben volbracht.

600 zendelingen zijn er tot heden heengegaan; ruim 200 zijn er begraven.

Sedert 1928 heeft het Zeister Zendingsgenootschap, door den financieelen nood van Herrnhut gedwongen, de geheele verantwoordelijkheid voor de Suriname-Zending op zich genomen.

Zou Nederland nu niet in staat zijn de voortzetting van het werk in zijn eigen West mogelijk te maken?

Herinneringen uit het Indië van een Oudgast.

VIII.

Verboden terrein voor dames. — Oorlogstoestand. — Trotsche en fanatieke Atjehers. — Een goeden raad ten opzichte van bedienden. — Stille kracht of kabar-angin? — Een moeilijk probleem. — Het zieleleven van den Inlander een raadsel. — Trucs, die veel verklaren. — Groote kinderen en toch diplomaten. — Een Cerberus. — Hij ging heen en verdween. —

Het Atjeh van de 80 en 90 jaren was vrijwel verboden terrein voor de officiersdames. Alleen de hoopdofficieren was het in het algemeen geoorloofd hun familie op Atjeh bij zich te hebben. Daarvoor was destijds een goede reden: De jongere officieren stonden vooral bij nachtelijke patrouilles aan zooveel gevaren bloot, zij werden daarenboven zoo vaak verplaatst van den eenen post naar den anderen, dat de aanwezigheid van hun dames voor beide partijen hoogst nadeelig zou gewerkt hebben. Al deze en andere abnormale toestanden waren een gevolg van een werkelijken oorlogstoestand, die spijt officieele rapporten met een pacifistische strekking, op N.-Sumatra heerschte.

Voor den gewonen Inlander was Atjeh ook al niet toegankelijk. Een uitzondering vormden de bedienden reizende voor Gouvernementsrekening met hun heer. Elk officier, elk ambtenaar had op reis minstens één bediende vrij.

Het ligt voor de hand, dat het in die rumoerige jaren op Atjeh een komen en gaan was, waartoe, buiten de geregelde aflossingen, in hooge mate bijdroeg de zoo gevreesde berri-berri, die evacuatie op groote schaal ook voor Europeanen noodzakelijk maakte.

Het meest hadden de Inlandsche militairen er van te lijden, maar ook de bedienden bleven er niet van verschoond. Zoo kwam het, dat het meestal heel moeilijk was op Atjeh personeel te krijgen. De Atjeher zelf kwam daarvoor niet in aanmerking, hij leefde in vijandschap met de „Compenie", en zijn trotsch karakter weerhield hem, arbeid te verrichten ten bate van de gehate „Blanda's", die hij liefst maar op verraderlijke wijze met karabijn en klewang naar de andere wereld hielp, overtuigd, dat hij daarmee de gunst van Allah deelachtig werd, zijn land een grooten dienst bewees en een wraakoefening uitvoerde, die zijn dooden rust gaf en dus welgevallig was.

De raad, die men mij in het hotel te Batavia gaf: „Neem voor alle zekerheid een bediende van Java mee", was dus wel van pas. Ik had er echter geen flauw begrip van op welke wijze ik dien goeden raad kon opvolgen, doch het geluk was mij gunstig. Het leek zelfs, of er stille krachten aan het werk waren geweest, die mij ten goede kwamen.

Toen ik den eersten middag van mijn verblijf te Batavia in mijn voorgalerijtje zat „klimaat te schieten", zag ik een Inlander behoedzaam naderen. Eerbiedig hurkte hij bij het trapje van de veranda en keek smeekend tot mij op. De man zat keurig in de kleeren, zoodat elke gedachte aan een bedelpartij voor mij uitgesloten was.

Met zachte stem sprak hij tot mij, doch ik verstond slechts enkele woorden en zijn bedoeling kon ik dan ook niet raden. Gelukkig kwam mijn buurman, een oudgast, die belangstellend meegeluisterd had, mij te hulp.

„Het is een bediende", lichtte hij toe, „die met u mee wil naar Atjeh."

„Dat treft dan al heel goed", merkte ik op, „ik zou graag een jongen van hier meenemen; maar hoe weet die man, dat ik naar Atjeh ga?"

„Dat is voor mij vooralsnog ook een raadsel", was het antwoord. „Ik vind het zelfs hoogst merkwaardig". En zich tot den Inlander wendende vroeg hij: „Hoe weet jij, dat mijnheer naar Atjeh gaat?"

„Ik heb het gehoord."

„Merkwaardig, merkwaardig, mompelde mijn vriendelijke tolk. „Uw benoeming en plaatsing kan pas van avond in de courant staan. Ze is u zelf nauwelijks bekend. En nu weet deze Inlander het al! Stille kracht, of... „kabar angin" (nieuws door den wind verspreid). We praten daar straks nog wel eens over."

Intusschen keek de man, die allesbehalve op zijn gemak scheen, met ietwat angstige oogen naar mijn tolk.

„Waarom wil je naar Atjeh?" herhaalde deze met aandrang. „Spreek vrij uit."

„Mijn familie woont er. Mijn vader werkt bij het spoor."

„Hoeveel traktement vraag je?"

„Mag ik 15 gulden per maand vragen. Dat is het minste loon op Atjeh".

„En.... hoeveel voorschot?"

„Even glimlachte de Inlander, als verwachtte hij, dat zijn antwoord op die vraag een nieuw raadsel zou brengen. Dan antwoordde hij: „Zooals mijnheer belieft."

„Nu dan", sprak mijn woordvoerder, „mijnheer geeft geen cent voorschot. Vijftien gulden traktement kun je krijgen.....

„'t Is goed mijnheer. Wanneer vertrekt de boot?"

„Donderdagmorgen om 12 uur."

„Dan zal ik Donderdag om 9 uur hier present zijn. Ik dank u wel. Mag ik gaan?"

„'t Is in orde."

En mijn eerste Indische bediende groette heel nederig en verdween.

„Merkwaardig, merkwaardig", riep mijn hulpvaardige buurman andermaal. „Zoo iets heb ik nog nooit beleefd. De wonderen zijn de wereld nog niet uit, of.... Ja, daar steekt vast iets achter."

Mijn nieuwsgierigheid was intusschen tot 't hoogste punt gestegen en ik vroeg om een nadere verklaring.

Buurman bleef een oogenblik in gedachten verzonken, als moest hij een moeilijk probleem oplossen en begon toen: „Twee dingen zijn voor mij hoogst interessant. Ten eerste, hoe weet die Inlander, een man, die waarschijnlijk niet lezen kan, nu reeds, dat u in Atjeh geplaatst zijt en ten tweede, waarom eischt hij, zooals dat gewoonte is, geen voorschot? Een unicum voorwaar. Toch kan ik met mijn Indische ervaring en mijn kennis van het zieleleven van den Inlander, misschien het antwoord op die vragen geven. Luister, het zal u al dadelijk een kijk geven op Indische toestanden, het denken en handelen van de inboorlingen, waarin voor ons zoo heel veel raadselen schuilen.

Het is duidelijk, dat de man, die zoo pas zijn diensten kwam aanbieden — naar het uiterlijk is het beslist een Sumatraan — persé naar Atjeh wil. Mogelijk heeft hij er werkelijk familie. Inlanders zijn in hooge mate familieziek. Ik geloof echter, dat hij ons maar wat wijs maakt en dat heel andere motieven in het spel zijn. Misschien werd hij bekoord door de mooie oogen van een baboe, die toevallig naar Atjeh is gegaan. Misschien is hij vroeger al eens op Atjeh geweest en heeft hij er prettige herinneringen aan bewaard, waarbij dan zeker de liefde een voorname rol speelt. Het kan ook zijn, dat hij om de een of andere reden hier van het tooneel wil verdwijnen. Het is mogelijk, dat er een geheim achter zit. Heeft u wel gemerkt, dat deze Inlander er een beetje aristocratisch uitziet? Hoe het zij, duidelijk blijkt, dat hij naar Atjeh wil, en om zijn doel te bereiken, is er voor hem maar één middel: Meegaan met een ambtenaar of officier.

Aangenomen dus, dat het hem veel waard was een heer te vinden genegen hem in dienst te nemen, dan heeft hij zich in verbinding gesteld met een van de kamponghaaien, die tegen geldelijke belooning alle mogelijke zaakjes opknappen. Het zijn dedectieven, procureurs van kwade zaken, makelaars, reporters en ik weet niet wat, alles tegelijk. Zulke personen hebben overal, dus ook op de Gouvernementskantoren, bij de pers, de politie, enz. hun relaties, die er op hun beurt ook weer een emolumentenzaakje van maken. Zoo is het een eenvoudig kunstje voor den belanghebbende, in dit geval onzen Sumatraan, enkele uren, nadat het besluit gevallen is, op de hoogte te komen van een benoeming of plaatsing. Een voorbeeld ter verduidelijking: Oppasser Din van Binnenlandsch Bestuur brengt onmiddellijk het bericht aan den zaakwaarnemer; deze zoekt den Sumatraan op en de zaak is voor elkaar. Waar een gewoon sterveling, nietingewijde, dus zou denken aan „stille kracht" of „kabar angin", daar is alles op de meest eenvoudige wijze te verklaren voor iemand, die op de hoogte is van de trucs.

Ik geef slechts één oplossing, die mogelijk is, doch het kan best, dat de zaak nog heel anders en veel gecompliceerder in elkaar zit. Hoe het ook zij, deze man *wil* naar Atjeh en dat is ook de reden, dat hij niet aangedrongen heeft op minstens drie maanden voorschot. In alle andere gevallen is het niet denkbaar, dat een bediende zonder voorschot Java zou verlaten. Hij kàn dat eenvoudig niet, omdat hij beslist stukken, die voor hem van waarde zijn, in het pandhuis heeft beleend en om die te lossen is, is geld noodig. Een Inlander heeft ook haast altijd links en rechts kleine schulden, die voldaan moeten worden en dan moet hij vooral contanten hebben, als hij naar een andere plaats vertrekt, om een paar dagen te midden van vrienden den „grand-signeur" uit te hangen, terwijl zijn godsdienstige gevoelens of de adat een slamatan eischen, die immers geluk brengt. Dat hij het voorschot op tijd moet aanzuiveren, daaraan denkt hij op dat oogenblik niet. Uw bediende wilde zelfs de kans niet loopen, dat vragen om voorschot een reden zou zijn om hem niet te nemen, terwijl hij toch zeer goed weet, dat geen enkele andere Inlander onder die voorwaarden met u mee zal willen gaan. Geeft dat niet te denken?

Hij wil en zal naar Atjeh en nu heeft hij een eenige gelegenheid er kosteloos, en zonder gevaar van tegenwerking, te komen, want hij gaat met een „blanken heer" als gouvernementspassagier. „Wie doet me wat!" kan hij dus zeggen, zelfs al zou hij

nog zooveel op zijn kerfstok hebben. Hij zal ook wel gezorgd hebben, dat niemand hem herkent.

Intusschen behoeft ge u niet ongerust over hem te maken. Het is zijn eigen belang u goed te dienen en hij zal niet zoo dom zijn iets te doen of te laten, waardoor hij in de kijkers loopt. Trouwens, er zijn eigenlijk geen slechte bedienden van ongehuwden, ze kunnen niet slecht zijn in de beteekenis van onbruikbaar, om de eenvoudige reden, dat zij vrijwel niets te doen hebben. Ze zijn wèl slecht, als ze naderhand bij een familie moeten dienen en.... werken.

Het eenige, waarop u aan boord even moet letten is, dat deze Sumatraan u niet te Padang ontglipt. Laat hem dus niet van boord gaan. En verder zou ik u willen raden, houdt den man in het oog, ga in het bijzonder na, hoe hij zich gedraagt, met wien hij aan boord omgang zoekt, want nog eens, zijn heele houding heeft iets raadselachtigs, zijn uiterlijk en zijn manieren zijn niet die van gewone bedienden, zijn geheele doen en laten wijst op iets aristocratisch in hem. Maak er een puzzle van het raadsel op te lassen. Misschien is alles maar verbeelding van mij. Het is zoo moeilijk den Inlander te doorgronden, vooral als hij bepaalde plannen in het geheim, of langs omwegen, wil uitvoeren. Het zijn groote kinderen, beweert men wel eens, zeker niet ten onrechte, maar het zijn toch ook geboren diplomaten. Dat is dus met recht: Les extrêmes se touchent".

Om de nieuwsgierigheid van mijn lezers niet op de proef te stellen, loop ik mijn herinneringen weer even vooruit.

Amat, dat is de naam, waarnaar mijn oppasser luisterde, was aan boord een juweel, maar toch heel anders dan gewone bedienden. Ik kreeg al gauw den indruk, dat hij met niemand iets te maken wilde hebben. Over dag zat hij steeds in mijn hut op den grond, schijnbaar om de wacht te houden, in werkelijkheid — ik heb dat veel later eerst begrepen — om niemands aandacht te trekken. Kwam ik de hut binnen, dan ging hij in elkaar gedoken voor de deur zitten. 's Nachts zat hij ook als een Cerbures op wacht.

Ik heb hem nooit in gesprek gezien met andere Inlanders, ik heb nooit kunnen ontdekken, wat hij at, of waar hij zijn maaltijden gebruikte. Hij voorkwam al mijn wenschen als kon hij mijn gedachten raden. Te Padang bleef hij rustig verborgen in mijn hut. Maar op de reede van Oleh-leh meende ik eenige onrust bij hem te bespeuren. Toen ik aanstalten maakte van boord te gaan, stond hij al klaar met al mijn kleine bagage. Met opzet droeg hij alles goed zichtbaar. Hij gaf, zonder een woord te spreken, den controleerenden Waterschout te kennen: „Ik hoor bij dezen heer". En de schout had het veel te druk om eenige aandacht te wijden aan een goed-gekleeden, bagagedragenden bediende van een passagier-ambtenaar. In het hotel te Koeta-Radja speelde hij weer zoo'n beetje verstoppertje. Ik meende zelfs een lichten schrik op zijn gezicht te bespeuren, toen de eigenaar van het hotel de opmerking maakte: „Wat een typischen jongen heeft u meegebracht, hij kan haast voor een Atjeher doorgaan", waarvan Amat waarschijnlijk alleen het woord Atjeher verstaan had.

's Avonds vroeg hij verlof om zijn familie te bezoeken en tevens 6 gulden voorschot, het loon, dat hij reeds verdiend had. Ik had geen bezwaar en gaf hem ook het geld. Toen het goed donker werd, ging Amat heen en.... ik heb hem nooit weer teruggezien.....

In aanmerking genomen, dat deze bediende bij mij een dienst had, zooals hij er niet licht een zou vinden, moest dat plotseling verdwijnen wel bevreemding wekken. Ik kwam van zelf tot de conclusie, dat mijn buurman in het hotel te Batavia juist had geoordeeld. Doch het raadsel was daarmee niet opgelost en het is ook nooit opgelost.

Toen ik na eenigen tijd het type van den Atjeher had leeren kennen, kwam telkens het beeld van Amat voor mijn geest en ten slotte was ik er zeker van: „Het wàs een Atjeher".

Een vroeger gedeporteerd Atjehsch hoofd wellicht, die een listig plan in elkaar gezet had om naar zijn Vaderland terug te keeren? Mijn fantasie werkte op die gedachte door: Zou hij nu weer buiten de linie zijn en opnieuw deelnemen aan den guerrilla-oorlog tegen de gehate blanken? Maar hoe was hij door het streng bewaakte ijzeren hekwerk, met zijn verhoogde schilderhuisjes, dat destijds Koeta-Radja omringde, heen gekomen?

Ik heb dit merkwaardige voorval nooit kunnen vergeten, wel meermalen een fantastisch verhaal opgebouwd, waarin mijn Amat de hoofdrol speelde.

Intusschen is ook het beeld van dezen Oosterling nooit uit mijn herinnering verdwenen. Mijn oordeel over hem is altijd zacht, zelfs gunstig gebleven, doordat hij werkelijk den indruk heeft gewekt van een avontuurlijk aristocraat, die op zijn beurt met dankbaarheid het onervaren ambtenaartje bleef herdenken, dat hem onbewust de gelegenheid had gegeven een raadselachtig plan ten uitvoer te brengen.

(Wordt vervolgd.)

Het kunstleven in Indië.

Twintig jaar Kunstkring-leven in Deli.

Het was in October — om precies te zijn: vier October — j.l., twintig jaar geleden, dat te Medan de Delische Kunstkring werd opgericht; door allerlei omstandigheden is de datum der viering van dien dag eenigen tijd verschoven en de volgende week Zaterdag zal één feestavond in de Witte Societeit de kroon moeten zetten op 20 jaar Kunstkringarbeid, Kunstkringleven in onze Delische gemeenschap. Zonder twijfel is dit feit de herdenking waard, — schreef de „Deli Crt." van 10 Dec. j.l. —, ook al zal — door de tijdsomstandigheden — die herdenking een sober karakter dragen en ook al is er feitelijk tot onvermengde vreugde geen reden, want de tijdsomstandigheden laten ook den Delischen Kunstkring niet ongemoeid, maken ook voor hem het bestaan zwaar, vooral waar men veel van hem verwacht en veel van hem eischt. Maar al is het oogenblik niet zóódanig dat de vreugde om het huidig bestaan zonder bijsmaak blijft, toch kan er wel vreugde zijn bij den terugblik naar twintig jaren die voorbij gingen en gedurende welke de Kunstkring er steeds naar streefde in de materialistische Indische gemeenschap een weinig ideëel genot te verschaffen, om naast de cultures ook aan de cultuur te denken en ons het leven van zwaren arbeid in de tropen lichter en aangenamer te maken door regelmatig kunstgenot in allerlei vorm, door het laten uitkomen van vele kunstenaars, dikwijls van artisten met wereldnaam, waardoor het gevoel der geestelijke en intellectueele isolatie voor een groot deel vaak van ons afviel.

De beteekenis van den Delischen Kunstkring, en trouwens die van alle Kunstkringen in de Indische gemeenschappen, mag niet onderschat worden; die is hoogst belangrijk, belangrijk alleen reeds omdat deze Kunstkringen niet enkel nuttige doch ook *noodige* instellingen zijn. Zonder een Bond van Nederlandsch-Indische Kunstkringen met al zijn vertakkingen, waarvan ook de Delische Kunstkring deel uit maakt, zou het niet mogelijk zijn zoovele artisten, gezelschappen, exposities, naar Indië te laten reizen; zonder die kringen zouden we geen kennis kunnen nemen van artistieke prestaties geleverd door kunstenaars met wereldnaam; want de kunstkringen in Indië hebben een zeer bijzondere taak; ze zijn geen kringen van gelijkgestemden, van kunstenaars en kunstenaressen, ze zijn kringen, samengesteld uit een conglomeraat van menschen met geheel verschillende standpunten, smaken en voorkeuren, maar die allen toch *dit* verlangen koesteren: uit de isolatie te komen van de Indische sfeer; en daartoe sluiten zij zich aaneén, daartoe vormen zij fondsen. En de besturen, die met deze fondsen gaan werken hebben de uiterst précaire en delicate opgave uit te werken om aan *al* deze menschen te geven wat zij willen: concerten, tooneel, exposities, film. De moeilijkheid bij die opgave is dat voor „elck wat wils" dient te worden gezorgd, dat de waarlijke kunstminnaar zijn hooggestemde avonden krijgt, dat de man die meer van het luchtige genre houdt, van zijn kunst met een kleine k kan genieten, dat de film-enthousiast niet wordt teleurgesteld, dat de muziekliefhebber zijn steun aan den kring niet onthoudt en dat de schilderijenenthousiast zijn deel krijgt. Het moet rekening houden met alle stroomingen en alle richtingen, het moet rekening houden met al zijn leden omdat een verminderd ledenaantal de hooge kosten van het laten uitkomen der artisten niet dekt; en tegelijkertijd moet het zijn praedicaat „kunst" voor den naam van den kring met waardigheid blijven dragen, moet er werkelijk „kunst" worden gegeven. Al is dit ook weer niet immer mogelijk wanneer er gezelschappen uitkomen die, hoewel voorzien van dikke bundels prachtige recensies, tenslotte maar *„schmiere"* blijken te zijn.

De taak van de Indische kunstkringen is mooi. Maar ontzettend moeilijk. En daarom mag het zonder twijfel een verheugend feit worden genoemd, dat de Delische Kunstkring twintig jaar lang zoo goed mogelijk en met veel succes die taak heeft weten te volvoeren.

Het is niet onaardig bij deze gelegenheid een kleine greep te doen uit de historie van den Delischen Kunstkring. Aan de ons ter beschikking staande gegevens, door de ijverige secretaresse mevr. G. Wolff—Sijbolts met lofwaardigen speurzin uit oude archieven en couranten bijéén gezameld, ontleenen wij het volgende.

Ruim twintig jaar geleden, op 4 October 1912 werd de Delische Kunstkring opgericht. Het initiatief hiertoe was uitgegaan van de heeren mr. H. J. Bool, V. Rensburg en S. J. Rutgers, die, nadat de Vereeniging „Gezelligheid in Deli" had opgehouden te bestaan, aanvankelijk gedacht hadden, slechts een comité te vormen, dat zich evenals ook „Gezelligheid" had gedaan, ten doel zou stellen het houden van tentoonstellingen, het doen houden van kunstbeschouwingen e.d." Om redenen van practischen aard echter, zeide mr. Bool, die als Voorzitter van het voorloopig Comité de oprichtingsvergadering van den Delischen Kunstkring leidde, was men er toe overgegaan, voorbereidingen te treffen tot het stichten van een vereeniging. Het voorloopig Comité had oorspronkelijk gemeend, de bemoeienis der vereeniging niet verder te moeten uitbreiden dan tot „de beeldende en sierende Kunsten en het bevorderen der Inlandsche Kunstnijverheid", doch een sympathiek gesteld artikel in de *Sumatra Post* van 30 September 1912 had het verlangen doen ontstaan, dit streven verder uit te strekken. Daarom stelde de voorzitter van het voorloopig Comité voor, de doelstelling der op te richten vereeniging in de statuten als volgt te omlijnen: den kunstzin bij de ingezetenen van het Gewest te bevorderen door het organiseeren van tentoonstellingen, voordrachten en uitvoeringen en door het uitreiken van bekroningen.

Na ampele besprekingen, waarbij uit de vergadering stemmen opgaan voor opneming in de statuten van „bevordering van het geestelijk leven" en „waken tegen het ontsieren der hoofdstad", en waar tevens „de wenschelijkheid van het stichten van een eigen gebouw" wordt bepleit, worden de der vergadering voorgelegde ontwerp-statuten en het huishoudelijk reglement in hun oorspronkelijken vorm goedgekeurd en men gaat over tot de oprichting van den „Delischen Kunstkring" en tot de verkiezing van zijn eerste Bestuur, dat als volgt wordt samengesteld: mr. H. J. Bool, voorzitter, V. Rensburg, secr.-penningmeester, mevr. Lievegoed—van Buren Schele en S. J. Rutgers. Staande de vergadering geven zich alle aanwezigen, ten getale van 38, op als leden der jonge vereeniging. De contributie wordt voorloopig bepaald op f 6.— per jaar.

Al spoedig na de oprichting maakte de wereldoorlog het doen uitkomen van buitenlandsche kunstenaars tot het geven van concerten en tooneelvoorstellingen onmogelijk. Als gevolg hiervan stond in de jeugdjaren van den Delischen Kunstkring de bevordering der beeldende en sierende kunsten het meest op den voorgrond.

Zoo komt het eerste bestuur van den Kunstkring ter oprichtingsvergadering al dadelijk met een voorstel tot het houden van een tentoonstelling van een 35-tal schilderstukken, ter expositie naar Batavia gezonden door den Larenschen Kunsthandel en door Batavia bereids aan Medan toegezegd. Aangevuld met eenige stukken van amateurschilders ter Oostkust, wordt de eerste tentoonstelling onder groote belangstelling in de sorteerhal van het togenwoordig postkantoor te Medan geopend.

Toen in 1916 te Batavia de bond van Nederlandsch—Indische Kunstkringen werd opgericht sloot zich de kring onmiddellijk daarbij aan. Wegens de te hooge kosten, aan het lidmaatschap verbonden, werd dit in 1921 opgezegd: in 1924 trad de vereeniging wederom toe als lid van den bond.

Uiteraard kan hier geen volledige opgave worden verwacht van al hetgeen sinds de oprichting is verricht. Van meer belang is het trouwens in het kort na te gaan hoe de doelstelling der vereeniging in den loop der jaren is geïnterpreteerd en nageleefd.

Zoo vermelden — om slechts enkele grepen te doen — de annalen van 1913 een tentoonnstelling van Britsch-Indische kunstnijverheid, waarbij de Societeitszaal werd herschapen in een Oostersche Bazaar, terwijl het tooneel was ingericht als bar met den wijdschen naam van „lustoord aan den Ganges".

Groot succes had in 1916 een tentoonstelling van Balische kunstnijverheid, ter gelegenheid waarvan tevens demonstraties gegeven werden van Bataksche dansen, muziek en weefkunst.

De eerste „bouwkundige tentoonstelling" in Nederlandsch-Indië werd in 1924 te Medan gehouden met het doel den bezoekers te toonen wat gebouwd werd en nog gebouwd zal worden.

Verder behooren tentoonstellingen op het gebied van schilderkunst en grafiek tot de geregelde terugkeerende evenementen. Dat de juiste keuze der te exposeeren stukken het bestuur vaak voor moeilijkheden heeft gesteld, behoeft geen verwondering te

wekken. Een merkwaardige illustratie hiervan vormt echter de volgende, in de notulen eener bestuursvergadering aangetroffen wensch, dat *de te exposeeren stukken toch vooral „begrijpelijk" zouden zijn en met het oog hierop de uitzending* (uit Holland) *van „geestelijke" doeken ten sterkste moest worden ontraden!*

Ook het arrangeeren van concerten heeft het kunstkringbestuur van den aanvang af tot zijn taak gerekend. Vóór 1920 zijn het hoofdzakelijk de buitenlandsche kunstenaars Mirowitch en Piastro die een blijvende herinnering achterlaten.

Wat betreft de concerten uit latere jaren herinneren wij hier aan het optreden van Iturbi, Hekking, de Dresdener-, Budapester- en Guarneri-Strijkkwartetten, Vera Janecopoulos, Jascha Heifetz, Maria Basca, om slechts enkele te noemen.

Ook in de plannen tot oprichting van een leeszaal te Medan heeft het bestuur van den Kunstkring de hand gehad. In 1919 houdt dr. E. P. Snijders een lezing ,waarin hij het nut en de wenschelijkheid van de oprichting van een openbare leeszaal en bibliotheek naar voren brengt; een propagandacommissie wordt gevormd onder voorzitterschap van den Burgemeester D. Baron Mackay, maar het plan moet wegens gebrek aan middelen in 1919 worden opgegeven.

Voor de oprichting van een eigen kunstkringgebouw zijn reeds in de oprichtingsvergadering van den kring stemmen opgegaan. Het eerste bestuur meende toen echter terecht bescheiden te moeten beginnen, maar telkens weer optredende moeilijkheden in het vinden van een passende localiteit voor tentoonstelling of concert, hielden het verlangen levend. In 1916 is er voor het eerst ernstig sprake van de stichting van een eigen gebouw; de directie van de Javasche Bank stelt een stuk grond beschikbaar op het terrein van de Bank, hotel De Boer zegt onder bepaalde voorwaarden van samenwerking in de exploitatie een belangrijke bijdrage toe. Een bestuursvoorstel tot verhooging van de contributie, met het doel, het saldo te bestemmen voor de stichting van een bouwfonds, wordt echter afgestemd uit de in Indië zoo vaak geldende overweging van „niet te willen zaaien wat een ander zal maaien."

Sinsdiens komt het stichten van een eigen gebouw voor den Kunstkring nog herhaaldelijk ter sprake, doch steeds vormen de financieele consequenties een onoverkomenlijken hinderpaal. Ten slotte wordt een overeenkomst getroffen met de Witte Societeit, waarbij artisten steeds naar den Kunstkring zullen worden verwezen terwijl bij de verbouwing van de societeitszaal rekening zal worden gehouden met de belangen van den kring.

Zoo geeft thans de Kunstkring nog altijd de meeste zijner uitvoeringen in de societeit met welks bestuur een zeer aangename samenwerking bestaat.

Merkwaardig is uit de opeenvolgende jaarverslagen na te gaan, hoe het ledental aan schommelingen is onderhevig geweest, die eerder willekeurig lijken dan afhankelijk van den meerderen of minderen welstandsgraad van het gewest. Zoo telde de vereeniging b.v. bij de oprichting 38 leden, aan het einde van het eerste kalenderjaar, — drie maanden na de oprichting — 135, twee jaar later 288, en nog eens twee jaar later 452; en aan het einde van het jaar 1919, 562 leden, een aantal, dat in het jaar daarop slinkt tot 391 en sedert nooit weer op dezelfde hoogte is gekomen.

In 1924 werd gouverneur Van Kempen aangezocht en bereid gevonden het beschermheerschap van den Delischen Kunstkring te aanvaarden. Daarna was gouverneur L. A. van Sandick beschermheer van den kring, terwijl ook gouverneur Ezerman, reeds meerdere malen als zoodanig bij gewichtige data in onzen kring persoonlijk van zijne belangstelling getuigde.

De terugblik op 20 jaren Delischen Kunstkring geeft ons de overtuiging, dat de kring zich in dat tijdvak een eigen plaats in de Delische samenleving heeft weten te verzekeren.

Van Week tot Week.

Van Maandag 19 tot Zondag 25 December.

De groote gebeurtenis van de verslagweek was wel, dat de Volksraad den 19den met de behandeling van het Ontwerp „Suiker-ordonnantie" aanving en die den 23sten 's nachts na 12 uur beëindigde. Er waren 24 sprekers ingeschreven en de spreektijd werd gerantsoeneerd, daar de behandeling voor Zaterdag moest zijn beëindigd. Het resultaat was, dat met 27 tegen 25 stemmen — vrij van partijoverwegingen — de zéér sterk geamendeerde ordonnantie werd aangenomen. Het heet, dat de geamendeerde ordonnantie vrijwel geheel voldoet aan de wenschen der minderheid, doch verzet zal uitlokken bij de meerderheid. Weldra zal blijken, of de ordonnantie thans overeenkomstig den wensch van de kleine meerderheid van den Volksraad ook zal worden afgekondigd. Hoe dit ook zij, erkend moet worden dat de Volksraad een kranig stuk werk gepresteerd heeft in zéér korten tijd.

Het Coll. v. Ged. heeft het voorstel der regeering tot het aannemen van een percentage van 10 als fictieve winstbasis voor de buitenlandsche verzekeringmijen die in N.-I. werkzaam zijn, verworpen, zoodat dit percentage bepaald blijft op 5 pct. van den Ind. premie-omzet.

Het heet dat reeds in den loop van 1933 op basis van het begrootingsschema voor 1934 belangrijke bezuinigingen zullen worden doorgevoerd, o.a. bij het boschwezen, waardoor vele houtvesters op wachtgeld zullen worden gesteld.

In antwoord op een desbetreffende vraag v. h. lid v. d. Volksraad den heer Wiranata Koesoema heeft de Reg. geantwoord dat het groote verzet tegen de bepalingen van de wilde scholen-ordonnantie op zichzelf voor de Reg. bezwaarlijk grond kan opleveren tot herziening dezer langs wettelijken weg tot stand gekomen regeling. De Reg. voegt hieraan toe, dat zij met deze ordonnantie geen politieke bedoeling nastreeft en slechts waarborgen tegen misbruiken op onderwijsgebied in het leven wil roepen.

Op 2 Jan. a.s. zal een eskader bestaande uit den kruiser Java en een groep torpedobootjagers uitvaren voor een tocht van drie weken. Op 7 Febr. a.s. maakt dit eskader wederom een tocht, welke 4 weken zal duren. Het pantserschip De Zeven Provinciën maakt een reis rond Sumatra, welke 8 weken zal duren.

Naar verluidt zou de regeering afwijzend beschikt hebben op het voorstel van den res. van Bandjermasin om de Christian and Missionary Alliance uit te noodigen om onder de Dajaks in Centraal Borneo het zendingswerk te beginnen.

Met ingang van 31 Dec. is belast met de waarneming van de betrekking van gouv. van Soerakarta H. H. de Cock, wnd.-gouv. v. Jogjakarta, met gelijktijdige uitoefening van zijn eigen functie.

In de naaste toekomst zal geen beslissing worden genomen inzake het verleggen van den zetel der provincie West-Java van Batavia naar Bandoeng.

In den gemeenteraad Semarang heeft de burgemeester een groot bezuinigingsplan aangekondigd. Een crisiskorting is op handen, evenals een rijwielbelasting. Belastingverhooging is waarschijnlijk niet noodig. B. en W. vreezen anders inhouding van de landstoelage.

Met ingang van 1 Februari 1933 is aan dr. P. V. van Stein Callenfels opgedragen, in het belang van de prae-historische wetenschap onderzoekingen in te stellen in Burma, Malakka en Annam.

Met ingang van 1 Jan. a.s. zullen de passage-tarieven van de K. P. M. langs de Java-kust en die van Java naar Singapore en Belawan-Deli zoomede van Batavia naar Palembang aanzienlijk worden verlaagd.

Het zou in de bedoeling liggen de telefonie met San Francisco in 1933 open te stellen en tegelijk verbindingen te openen met Tokio en Manilla, waardoor het tarief van de gesprekken met Noord-Amerika aanzienlijk zou worden verminderd.

*Met ingang van 30 Dec. zullen de vliegtuigen des Vrij*dagochtends bij daglicht, instede van Donderdagochtends uit Bandoeng vertrekken en na kort oponthoudt te Batavia direct doorvliegen naar Medan via Palembang.

De ernstige aardschuiving in de dessa Tjibenggala, distr. Soekanagara, welke een jaar geleden is begonnen, heeft thans zulke afmetingen aangenomen, dat 380 personen hun huizen moeten verlaten. De grond schuift op naar het dal van de Tjisokan; boomen werden verplaatst. De geologische dienst verklaart daartegen niet te kunnen optreden. De menschen, die nog niet weg willig zijn, werden gewaarschuwd naar elders te verhuizen.

Berichtgeving hoofdzakelijk ontleend aan Aneta en de N. R. Ct.

Kunst, Kunstnijverheid en Huisvlijt

Deze week geen bijdrage ontvangen.

Persoverzicht uit de Indische Bladen en Tijdschr.

I. Uit de Europeesche Pers.

„Lloyd Triestino", Guam.

De oude Romeinen waren ter zee heel wat minder mans dan te land; in de Oudheid waren de Grieken en Phoeniciërs de ware zeevaarders. Eerst toen de volksverhuizingen frisch bloed in het oude cultuurland gebracht hadden, begonnen de bewoners van Italië een rol te spelen als zeevaarders. Dat de Italianen het in de Middeleeuwen niet tot koloniaal bezit brachten, althans buiten Europa, vond zijn oorzaak in politieke omstandigheden; niet de Nieuwe Wereld of het Verre Oosten werden door de Italianen bezocht, doch de Levant en Barbarije. In het begin der 19de eeuw was de overzeesche handel van de Italiaansche staatjes onbeduidend; eerst na 1870 was er een langzame opleving. Sedert ongeveer vijf jaren is *Italië* bezig een zeemogendheid van den eersten rang te worden; thans is er een element van prestige in het spel, leidende tot een *door regeeringssteun onnatuurlijk opgeschroefde* ontwikkeling. Volgens het *Soer. Hbl.* (14/11 „Italië als zeevarende mogendheid") breidt Italië zijn handelsvloot gestadig uit; de Italiaansche koopvaardijvloot is geworden tot een gevaarlijke concurrente van de vloten der andere zeevarende mogendheden. Alle reederijen zijn vereenigd tot twee groote lichamen: „Flotte riunite Italia" met zetel te *Genua* en „Lloyd Triestino" (vroeger Osterreichische Lloyd) met zetel te *Triëst*. De Italianen leggen zich speciaal toe op de Atlantische Vaart. Er zijn natuurlijk stoomvaartlijnen, die de verbinding onderhouden met het meer nabije Afrika, in de eerste plaats met de eigen overzeersche bezittingen; ook vertrekken uit *Triëst* geregeld schepen naar China en Japan, terwijl *het voornemen bestaat een lijn Triëst—Singapore—Soerabaja te openen*, doch de belangstelling gaat toch in de eerste plaats uit naar Amerika, waar honderdduizenden Italiaansche emigranten leven.

Overal waar het de militaire of handelsbelangen van *de Ver. Staten* gold, maakte Amerika gebruik van de sterke hand. Japan doet — n. h. o. van het *Soer. Hbl.* (19/11 „De Week", *J. G. B.*) — niet anders. Dat Amerika Japan op dezen weg in China niet volgde, vindt zijn oorzaak in het feit, dat China ver weg ligt. Laat Amerika erkennen, dat toen het door het koopen der *Philippijnen* en het in bezit nemen van *Hawaii* en *Guam*, zich opwierp tot een Pacific-mogendheid, het onvoldoende heeft voorzien de verplichtingen, welke het zich zelve oplegde. Het heeft niet onderkend, dat een afstand van 3400 zeemijlen, welke zijn basis op de Sandwich-eil. (Hawaii) scheidt van de Japansche en van ruim 4000 zeemijlen van de Chineesche kusten, te groot is om met de ijzeren vuist achter zijn burgers te staan in Oost-Azië. Laat Amerika tevens begrijpen, dat het dwaas is om van den Volkenbond, waar het zich steeds buiten hield, te verwachten, dat het de Amerikaansche kastanjes uit het Japansch-Chineesche vuur zal halen. En laat het daarnaar handelen. Zoolang Amerika geen krachtig bevestigde, goed bemande voorgeschoven *basis in Guam* bezit — waartegen zich het verdrag van Washington verzet — zoolang is het quantité négligeable in het Verre Oosten. En het lastige is, dat het herstellen van deze fout wel eens zou kunnen beteekenen: het maken van een grootere.

Correspondenties uit het Buitenland vinden wij o.a. in het *Soer. Hbl.* (14 t/m. 19/11).

De vlootbasis-Soerabaja.

Het is van algemeene bekendheid, dat *de vlootbasis-Soerabaja* een zeer belangrijk punt is in onze defensie; ook in den Volksraad is hierop bij de bespreking der defensiegrondslagen de aandacht gevestigd. Men behoeft een onderwerp als dit niet te zien uit ruimeren gezichtshoek dan den nationalen, en dus kan elke vraag naar de oorzaak dezer voor Ned.-Indië vrij Oostelijke concentratie onzer macht — bijv. of zij verband houdt met den bouw der Engelsche vlootbasis en het vooral naar het Oosten en Zuiden ver uitloopend „glacis" der vesting Singapore — buiten beschouwing blijven. De taak van het Leger bij de verdediging van de vlootbasis-Soerabaja staat eveneens reeds lang vast; die verdediging is zelfs te beschouwen als het belangrijkste deel van zijn taak. Hierbij dient in het oog te worden gehouden, dat Soerabaja geen versterkte stad of vesting is, waarin het Leger zijn taak dus niet bepaald zal vinden op tevoren afgebakende wijze met steunpunten, welke reeds in vredestijd werden gereedgemaakt; het Leger zal bij de verdediging eene operatieve taak hebben, welker strekking en omvang, zooals bij alle defensiewerk, goeddeels afhankelijk is van het optreden van den aanvaller, wiens initiatief het karakter der afweermaatregelen bepaalt. Naar *Zentgraaff's* meening *(Java-Bode*, 15/11 „Militaire Zaken") moet het commando over eene aldus opererende legermacht in handen van een officier der landmacht zijn. De landmacht heeft eene dubbele taak; zij dient ook

v
d
d
n
In
g
w
D
t
g
r
W
st
za

t
g
r
k
d
Cl
no
haa
kun
dat
parti
V. J. P.
en het
fabrikan
men ter
koopsor
in het l
volgens
geleden
grond va
rentie he
staande
ambtelijk
dienen ov
met de da
lingen, di
stellen. In
Regeering
de practij
mijdelijk.
leerd: da
organisa
der Rege
de reden
vreezen,
tegen d

n
n
ië
de
fte
pan
nerp
zeer
r staat
die de
niet zal
n, wan-
worden.
heeft er
De ge-
bepaald
n andere

port van
van Lijn-
uur zeer
n woord
n de be-
t en ex-
r van 7
22 Dec.

js voor
ppelijk
'32).

no. 47 en 18 Nov.: Bescherming van onze Industrie en Cultures. — Het wonder der Sojaboon. (Groote mogelijkheden voor Indië. Uit het N. v. d. D. v. N.-I. Reeds bij circulaire van 22 Nov. 1889 — lezen wij — van den Insp. van den B. G. D. werd de aanplant aanbevolen en het resultaat is.... dat Indië nog voor meer dan 40 millioen gulden invoert aan sojaboonen!)

Onze Mail

No. 10 van 21 Dec.:Inlandsch Bestuur. Kabar Angin. De Tong-Tong, door v. B. (Kabar Angin is snel bericht of bericht door den wind verspreid. Tong Tong een stuk uitgeholde klapperstam, waarop met een knots wordt geslagen).

Orang Peladang

No. 3, December: Toekomstkansen in Indië (lezing van mr. J. Huges voor de Corpsleden te Deventer. De spreker merkte op: De omstandigheden zijn, voor Indië inderdaad niet ongunstig. Resumeerend: 1. omdat de Nederlandsche vlag op Buitenzorg vooralsnog zal blijven waaien; 2. omdat met eenig recht mag worden vermoed, dat Indië zich spoediger, dan elders het geval is, zal oprichten; 3e. omdat het elders niet beter is; daarom zei ik geen reden om, eenmaal de Indische richting gekozen, thans te veranderen).

La Quinzaine Coloniale

No. 629 van 10 Dec.: Relations entre l'Indochine et les Indes Néerlandaises (een bespreking door den heer M. Burin des Roziers, handelsattaché van Frankrijk te Batavia). — Section de la Guyane zitting van 8 November 1932 van de Union Coloniale Française, waarin de heer M. J. Bardoux aan de rijkdommen van Engelsch en Nederlandsch Guyana herinnert en met cijfers het verschil aantoont tusschen de genoemde koloniën en Fransch Guyana).

De Rijkseenheid

No. 12 van 21 Dec.: Steunmaatregelen voor de Surinaamsche koffiecultuur, door J. G. Brouwers. (Die voor Suriname van vitaal belang is volgens den schrijver. Het is te betreuren, dat verdere steun aan de koffiecultuur geheel buiten beschouwing wordt gelaten en alleen gedacht wordt aan de ananas-, sinaasappelen-, rijst- en bacovencultuur en de goudindustrie. De schrijver geeft aan de hand dat de Regeering — wanneer zij kon besluiten een flink deel, zeg 40 of 50 pct. van den Surinaamschen oogst uit de markt te nemen tot loonenden prijs en die te laten opslaan in Amsterdam of Rotterdam — twee dingen zal doen: 1. wachten met verkoopen tot de prijzen zich hebben hersteld (wat niet zoo veel risico geeft, omdat rauwe koffie bij bewaring voortdurend verbetert in kwaliteit en daardoor reeds meer waard wordt) of 2. Zij zou de koffiebranderijen in Nederland kunnen verplichten om bij het inslaan van elke 25 balen een baal Surinamekoffie tot regeeringsprijs te koopen. Zij zou daarna, zonder bezwaar, de branders vrij kunnen laten om die baal al of niet in hunne melange te verwerken. Een dure controle, zooals bij de tarwewet enz., dus niet noodig. Het welbegrepen eigenbelang der branders brengt mede, dat zij die koffie vermengen.)

Recht door zee

In het Liberaal Haagsch Maandblad van dezen naam van 17 December no. 9, wijdt het oud-Kamerlid Van Kempen, eveneens een opbouwend artikel aan Nederland en Indië. Het louteringswerk moet succes hebben, is des schrijvers meening.

Spoor- en Tramwegen

No. 13 van 20 December: H. H. Fronczek te Bandoeng heeft een beschrijving van de Nieuwe Electrische Installatie te Kertosono, Oost-Java.

De Stuw

van 16 Nov. no. 22: Gevolgen van den tabaksaccijns, door J. Keers. — De Javaansche kerk, door Schepper (III. De kerk-orde der Oost-Javaansche Christengemeenschap). — De „gewone" rechter, door C. T. Bertling. (D.i. de rechter, die door de betrokken bevolkingsgroep inderdaad als haar eigen rechter wordt begrepen, tot wien men zich in geval van geschil vol vertrouwen zal wenden. De Landraad is als zoodanig bedoeld, maar deze moge strafrechtelijk voldoen, civielrechtelijk zijn de beroepen van de rechtssubjecten veel subtielen en de adatrechtsvoorziening of -bescherming is door een verwesterschte en gecentraliseerde rechtsbedeeling als die voor de landraden onvoldoende gewaarborgd. Bij het zoeken van verbetering zal hoofdzakelijk aan agrarische rechtsverzekering moeten worden gedacht.)

Tijdschrift voor Economische Geographie

van 15 Dec. no. 12: De vestiging eener katoenindustrie in Ned.-Indië, door mr. D. J. Hulshoff Pol. (Uit de beschouwingen valt af te leiden, dat over de vooruitzichten van Nederlandsche bedrijven in Indië, tegenover de reeds gevestigde industrie in Japan, weinig met zekerheid valt te voorspellen. Vestigt er zich ook een Japansche industrie, dan staat Nederland, mits het een voorsprong weet te krijgen, sterker. Het aandeel van Nederland in den import vóór den oorlog van katoenen manufacturen was in 1900: 45 pct.; 1910: 28 pct.; 1917: 16 pct.; 1918: 3,2 pct.; liep op in 1921 tot 31,6 pct. en was in 1931: 22,7 pct. Groot-Brittannië had in 1931: 9,7 pct. en Japan 54,11 pct. Wij meenen reeds thans de verwachting te kunnen uiten, zegt de schrijver, dat een flink opgezette Nederlandsche industrie in Indië een aardige kans van slagen heeft.)

Volkscredietwezen

November: In Memoriam (Th. Menalda). — De Volkscredietinstellingen op Java en Madoera in het 3de kwartaal 1931, door mr. F. J. Muller. — Beschrijving van een aantal gezinnen in het Regentschap Kraksaän, door Th. G. C. Rohrman. — Mededeelingen over de werking van eenige ingeschreven credietcoöperaties in de regentschappen Bandoeng en Banjoemas, door R. N. Margone Djojohadikoesoemo.

BOEKENSCHOUW.

Droge destillatie van ruwe rubber. Beschouwingen over de eventueele waarde der daarbij verkregen producten, door ir. W. Spoon (overdruk Ind. Mercuur 9 Nov.)

De Nederlandsche Terpentijn in de Praktijk, door ir. W. Spoon (overdruk Ind. Mercuur 23 Nov.)

Leerboek der Indische Cultuurgeschiedenis. I. De Hindus, door dr. W. F. Stutterheim, Wolters, Groningen.

Maria Stuart, door Suze Pos, W. J. Thieme en Cie, Zutphen f 3.90 (4.90). Ofschoon geen koloniale lectuur, zal dit goed geschreven historische werk, dat van een inleidend woord van prof. dr. A. E. H. Swaen is voorzien, velen in onze gewesten overzee belang inboezemen. Voor de leestrommels in Oost en West een zeer geschikt werk. De inleider zegt er nog van:

Ons Nederland heeft deze ongelukkige vorsten steeds aangetrokken. En toch is het voor ons niet zoo gemakkelijk om ons een goed beeld te vormen van het leven, de eigenschappen, goed en kwaad, de goede daden en vele dwalingen, de wisselende lotgevallen der ongelukkige Maria. Juist de veelheid van geschriften over dit onderwerp, meest in vreemde talen, vaak voor den vakman bestemd, maakten het sinds lang wenschelijk dat een betrouwbare levensschets van Maria zou verschijnen, een boek populair in den gunstigen zin des woords, bevattelijk geschreven, onpartijdig, streng de waarheid huldigend en toch romantisch gestemd, zooals past bij een boek over zulk een onderwerp en voor den algemeenen lezer bedoeld.

Suriname

„De West-Indische Gids" van Januari 1933 — ditmaal vervroegd verschenen — wijdt een artikel aan den heer Joh. F. Snelleman, die 26 December 80 jaar wordt. Het artikel bepaalt zich tot de werkzaamheid van dezen geleerde met betrekking tot Nederlandsch-Oost en West-Indië en laat onbesproken zijn velerlei maatschappelijk werk.

Alleen reeds het feit dat hij de redacteur is van twee encyclopaedieën, die van Nederlandsch Oost-Indië en die van Nederlandsch-West-Indië geeft hem aanspraak op een hartelijken gelukwensch van het Koloniaal Weekblad.

Toen hij in Maart 1930 zijn 53-jarige medewerking aan de Nieuwe Rotterdamsche Courant beëindigde, schreef de hoofdredactie in het ochtendnummer van 6 April een zeer waardeerend artikel over hem, waarin wij lezen: „Of Snelleman in de wetenschappelijke en regeeringskringen hier te lande wel steeds de erkenning heeft gevonden, welke hij gerechtigd was te verwachten, laten wij nu daar".

Het Koloniaal Weekblad van 17 April d. a. v. was zoo vrij de vraag ontkennend te beantwoorden.

Met waardeering constateeren wij dat in de laatste jaren Suriname meer in het bijzonder zijne belangstelling geniet, zooals blijkt uit zijne vele artikelen in de West-Indische Gids, waarvan hij sedert Juni 1921 mederedacteur is.

***

In ons vorig nummer namen wij uit het blad *„Suriname"* en uit *„De West"* berichten over omtrent de eigenaardige wijze waarop in het district Niekerie achterstallige belastingen van de klein-landbouwers zijn geïnd.

In *„De Surinamer"* van 24 November lezen wij nu een scherp afkeurende beschouwing over die wijze van belasting-inning. Het blad schrijft: ....„De beslaglegging met onmiddelijke verkoop aan opkoopers die werden medegenomen door de beslagleggende ambtenaren, welke opkoopers bovendien begunstigd werden, doordat zij buiten mededinging het product konden buit maken, is vierkant onwettig.

De procedure, die bij beslaglegging moet worden gevolgd, is bij wet uitdrukkelijk geregeld en wel op andere wijze dan hier geschiedde"....

„Belastingschuldigen, ook al trachten zij door chicanes van rechtmatige betaling af te komen, kan men toch wel anders „aanpakken" dan met optreden tegen de wet, onder bescherming van gewapende militairen."

***

Andermaal heeft het Statenlid Biswamitre het voor den kleinen landbouwer opgenomen. Tegenover den gedelegeerde van het bestuur, die betoogde, dat voor den kleinen landbouwer gedaan wordt wat mogelijk is, heeft het Britsch-Indische lid in de vergadering der Koloniale Staten van 17 November opnieuw geklaagd, dat de kleine landbouw, in tegenstelling met den grooten, weinig steun geniet. Spreker bleef er bij, dat naar verhouding de „groote" broeder meer steun krijgt. Wat Domburg betreft, blijft spreker van oordeel, dat het beste zou zijn een commissie te benoemen, die de klachten onpartijdig onderzoekt. Wat de één onwil noemt, is volgens anderen onmacht. Spreker vernam dezer dagen, dat een landbouwer, die zoowat 55 jaar gevestigd was op zijn grondje op Domburg, thans daarvan afgezet is, om plaats te maken voor Javanen. De landbouwers van Kweeklust hebben het gouvernement medewerking gevraagd om zich elders te plaatsen. Maar het heette, dat dit niet kon. Zoo dwingt het gouvernement zelf de menschen om op particulier terrein te blijven. Spreker wilde niet ontkennen, dat het gouvernement steun geeft aan kleine landbouwers, maar die steun is niet voldoende. Wanneer een deurwaarder op een perceel slechts vindt een koe en een zak padi, dan meent spreker dat daarmede de armoede van dien man voldoende wordt aangetoond.

***

De rijstcultuur heeft de bijzondere belangstelling van het Landbouwdepartement in Suriname. In *„De West"* van 15 November een uitvoerige beschouwing over betere exportrijst van de hand van prof. Stakel.

***

„De West" van 18 November schrijft:

„De cultuur van rijst behoort tot de meest bekende en — zoo oppervlakkig beschouwd — tot de meest eenvoudige die er bestaan.

Inderdaad is die cultuur zeer eenvoudig, zoolang het gaat voor eigen gebruik. Maar wanneer men er een exportcultuur van wil maken, dan rijzen de moeilijkheden als paddestoelen uit den grond....

Daar het hier niet alleen een vraag geldt van cultuur, maar ook van handel, heeft ook de Kamer van Koophandel en Fabrieken meermalen blijk gegeven van hare belangstelling. Zelfs is door die Kamer eenigen tijd geleden een commissie benoemd, die het rijstvraagstuk in zijn geheel in studie zou nemen. Door den voorzitter dier commissie, den heer E. Snellen, is ter zake een prae-advies uitgebracht, waarin een duidelijk overzicht wordt gegeven van de vele moeilijkheden aan dit vraagstuk verbonden. Dit advies zou dienen als uitgangspunt voor de bespreking. Het had echter tengevolge, dat de commissie er voor terugschrikte een zoo veelzijdig vraagstuk in vollen omvang in studie te nemen. Er waren leden in de commissie, die zelf geen belang hebben bij het rijstvraagstuk. Zij waren van oordeel, dat een dergelijke studie meer lag op den weg eener kleinere commissie van direct belanghebbenden. De zaak is dus voorloopig gestrand."

„De West" is inmiddels in hetzelfde nummer begonnen met de publicatie van het prae-advies.

***

Jo-jo heeft Suriname bereikt. In *„De West"* van 20 November wijdt Sonja in haar „rijmpjeshoek" een lied aan dit oude-nieuwe spel. Het laatste couplet luidt:

„Als de rage zich niet tempert,
Wordt het misschien nog wel zoo,
Dat men straks bij tweeling-dochters
Beide Jo noemt — dat 's „Jo-Jo".

***

Dr. A. A. L. Rutgers, gouverneur van Suriname, thans met verlof hier te lande vertoevende, is bereid om hen, die hem over Surinaamsche aangelegenheden wenschen te spreken, aan het departement van koloniën te ontvangen op 5 Januari, tusschen 10 en 12 uur 's voormiddags, dan wel tusschen 2 en 4 uur 's namiddags.

Curaçao

Op weg naar succes.

Men kent de geschiedenis van dokter Bergmann, destijds directeur van den openbaren gezondheidsdienst in Curaçao. Vele adressen heeft hij in verband met zijn ontslag reeds gezonden. Naar aanleiding van een llaatstelijk bij de Tweede kamer ingekomen verzoekschrift lezen wij, dat de commissie voor de verzoekschriften als haar meening uitspreekt, dat het wenscthelijk is, alvorens een oordeel uit te spreken omtrent de gegrondheid van adressants verzoek, nadere inlichtingen aan den minister van Koloniën te vragen.

Willem de Zwijger-herdenking.

Op aanstichting van den heer M. M. de Pinedo is een herdenkingscomité opgericht. De heer Pinedo is voorzitter, de heer Haayen ondervoorzitter. Eerevoorzitter is de gouverneur. Mr. Van Dijk zal een herdendingsrede houden. Alle richtingen zijn in het comité vertegenwoordigd. Wij lezen dit alles in het *Boletin comercial* van 26, 28 en 29 Nov. en van 3 Dec. l.l. Andere bladen van dezen tijd bereikten ons nog niet.

Accijnsvrij vee.

Ten einde de veeteelt in Curaçao te bevorderen door de eigenaren van slachtvee in de gelegenheid te stellen, hun runderen in de hoofdplaatsen van de hand te doen tegen prijzen, waarmee zij tegen nigeroerd slachtvee te kunnen concurreeren, heeft de gouverneur aan den Kolonialen raad voorgesteld, runderen van Curaçao van accijns vrij te stellen. De gouverneur verwacht hiervan geen verhooging van den prijs van buitenlandsch vee, terwijl de opleving van de veeteelt het nadeel van de schatkist op den duur moet goedmaken.

Winkelsluiting!

De verordering op de winkelsluiting is in den Kolonialen raad aangenomen met 9 tegen 1 stem. Grootopposant was de heer Winkel, die wel rake dingen zei. Weinig enthousiast was ook mr. Eskes, die ten slotte „geen overwegend bezwaar tegen dit ontwerp" had. De heer Henriqnez, koopman als de heer Winkel, was het eenige raadslid, dat ervóór sprak.

Achterstallige belastingen.

Het ontwerp tot wijziging van de begrooting voor 1932 heeft tot een veelzins belangwekkende gedachtenwisseling aanleiding gegeven. De administrateur van financiën heeft een staatje van nu nog achterstallige belastingen naar kohieren overgelegd. Over de jaren 1927 tot 1931 was het percentage achterstand, gerekend naar het geheele bedrag der kohieren:

voor de inkomstenbelasting: 1, 1½, 11.7, 3.4, 14,
„ „ gebruiksbelasting: 4⅛, 15⅝, 23.6, 29.3, 41,
„ „ grondbelasting: 5, 6.7, 10.7, 15.4, 28⅝.

Er is al jarenlang over de slechte inning der belastingen gesproken. Mr. Eskes was wel overtuigd, dat men nu op den gewonen weg was. Merkwaardig is zeker het staaltje, dat hij meedeelde van een niet onbemiddelden belastingplichtige, die, toen eindelijk de deurwaarder verscheen, *f* 7300,— op tafel telde voor achterstallige belastingen over drie jaren.

Geschiedkundige sprokkelingen.

Wie was Hendrik de Wilde?

Onlangs werd ons vertoond een uitgaven uit 1723 van J. v. Vondels *Bespiegelingen Van Godt en Godtsdienst. Tegens d'ongodisten, verlochenaers Der Godtheit of goddelijcke voorzienigheit. In den brief aen de Hebreen.*

Nagekomen Berichten.

De opdracht luidt:

DEN HEERS
HENDRIK DE WILDE,
voornaam koopman te Curaçao,
worden deze
BESPIEGELINGEN van GODT
en GODTSDIENST,
tegen de ongodisten, verlochenaers
der Godtheit of goddelijke voorzienigheit,
in voortreffelijke nederduitsche vaerzen
beschreven,
DOOR
JOOSST van den VONDEL,
Vorst en Vader der
Nederlandsche dichteren,
gedienstelijk opgedragen,
ter betuiginge eener opregte
vriendschap
van
Zyn Eds. verplichte
DIENAERS,
Evert en Jan Visscher,

Blijkbaar zijn dit de uitgevers, handelende als „Wed. Barent Visscher, Boekverkoopster in de Dirk van Hasselsteeg" te Amsterdam.

Wij vonden den naam van Hendrik de Wilde terug in Hamelbergs *Documenten*. Zijn aanslag in de brandschatting van De Cassard bedroeg 1200 pesos.

In de lijst van familiegelden en zwarte hoofdgelden uit 1735/6 komt zijn weduwe voor met 75 slaven, op 4 na het grootste aantal, en 7 pesos familiegeld.

Uit den Verren Vreemde

Het Anglo-Persian-Oil-Cy-conflict.

Het Engelsch—Perzische conflict is niet gekomen als een donderslag aan een onbewolkten hemel, het is ook niet door de wereldcrisis ontstaan, maar wel is de dreigende vorm vrij onverwacht scherp aangeslepen en heeft de algemeene malaise hiertoe medegewerkt. Reeds sedert een 10-tal jaren is er een Anglo—Persian-Oil-Cy-kwestie. Hoewel elk der betrokken partijen: de regeering te Teheran, de regeering te Londen, de directie der Mij., van oordeel was, dat de bestaande regeling de andere partijen te veel bevoordeelde, bleef 't bij praten over en weer, zoolang de toevloeiende winstaandeelen voor allen toch zeer ruim waren. Nu dit in de laatste jaren veranderd is, is Perzië er op bedacht geweest reeds eerder geopperde grieven stelliger uit te spreken; de Mij. is hiervoor doof gebleven; de regeering te Teheran heeft vervolgens aan de verleende concessie een einde willen maken; de aankondiging hiervan heeft de Britsche regeering — die zeer geïnteresseerde aandeelhoudster in de Mij is — in actie doen komen. Zoo is het conflict ontstaan. Londen wenschte het geschil voor het Haagsche Hof te brengen. Teheran achtte het daar

niet op zijn plaats. De zaak is toen bij den Volkenbondsraad terecht gekomen, waar zij nu in geding is.

Wij hebben dit zeer globaal overzicht van den loop der kwestie, hier thans met eenige bijzonderheden aan te vullen.

In het begin van deze eeuw verleende de Perzische regeering aan den Nieuw-Zeelander d'Arcy concessie voor de exploitatie van petroleumvelden in Z.-Perzië. Aan den staat werd 16 pct. van de winst toegekend. Toen de terreinen bleken rijke bronnen te bevattten, werd de concessie overgebracht in de Anglo—Persian Oil Cy., in welke — zooals gezegd — de Engelsche regeering groote deelneemster werd, ja het meerendeel der aandeelen kreeg.

De laatste overeenkomst is van 1909.

Nu 't tot een openlijke breuk gekomen is, verneemt men welke grieven Perzië tegen de toen getroffen regeling heeft. Deze komen hierop neer. 1. De concessie is onder dwang verkregen. 2. Het bedrag der vergoeding is onbillijk en partijtig berekend. 3. De P.-regeering is niet bevoegd de rekening der Mij. na te gaan. 4. De P.-regeering heeft in de oorlogsjaren de vergoeding niet ontvangen, waarop zij recht kan doen gelden. 5. De Mij. heeft geen inkomstenbelasting betaald. 6. Een roekelooze verspilling van uitgaven in andere deelen van de wereld gaat gepaard met buitensporig hooge prijzen voor het product in Perzië.

De regeering te Teheran heeft getracht de A. P. O. C. voor gunstiger voorwaarden te winnen. Daar dit niet gelukte en de inkomsten op schrikbarende wijze inkrompen heeft zij het krasse middel der contracts-opzegging toegepast. Bedenkt men dat 1930 met een uitkeering van 1.000.000 P. St. al als een zeer ongunstig jaar werd beschouwd, en dat dit aandeel in 't afgeloopen jaar slechts 135.000 pond (nieuwe waarde) is geweest, dan zal men begrijpen, dat de financiën van den staat erdoor in de knoei raken. Daar echter niet te verwachten is, dat de regeering in een eigen Perzische exploitatie heil ziet, is de opvatting gebillijkt, dat de booze opzegging meer als middel om het doel te bereiken, dan als doel op zich zelf te beschouwen is.

De E.-regeering vroeg per (eerste) nota opheldering en liet reeds doorschemeren, dat zij de P. geheel verantwoordelijk stelde voor schade aan de bezittingen der Mij. toegebracht, hangende het geschil.

De P.-regeering antwoordde door de zes bovenvermelde punten in herinnering te brengen, zij verklaarde de verantwoordelijkheid voor eventueele schade niet te aanvaarden, aangezien de Mij. de orders van de regeering steeds in den wind geslagen heeft.

De E.-regeering sloeg in een tweede nota een scherperen toon aan. Zij zeide: 1e. een eenzijdige opzegging van een bindende overeenkomst, wordt door Engeland niet erkend; 2e. het Perzische antwoord levert geen voldoende basis voor een vredelievende oplossing van het geschil; 3e. wanneer de Perzische regeering niet binnen zeven dagen haar opzegging van de concessie intrekt, zal Engeland de geheele zaak in Den Haag bij het Hof van Internationale Justitie aanhangig maken; 4e. in den tusschentijd blijft de Engelsche regeering de regeering te Teheran aansprakelijk stellen voor leven en eigendommen der maatschappij en ten slotte behoudt de Engelsche regeering zich nog het nemen van alle andere maatregelen voor, die noodig zouden kunnen blijken.

Teheran gaf als bescheid, van oordeel te zijn, dat het Haagsche Hof niet bevoegd is tot onderzoek van dit geschilpunt.

De P. regeering verklaarde verder, dat zij de intrekking van de concessie gerechtvaardigd acht en geen redenen ziet om haar standpunt te wijzigen. Zij meende voorts het recht te hebben aan den Volkenbond mee te deelen dat de Engelsche regeering haar met pressie gedreigd heeft. De nota betreurde, dat de Engelsche regeering de petroleummaatschappij in haar verzet stevigt, en zeide dat een dergelijke handeling onvereenigbaar wordt geacht met een eerlijke vreedzame politiek.

Op de petroleumvelden bleef het volkomen kalm, en er bleek niets waar van de geruchten in het buitenland over ongeregeldheden te Abadan, Masjidi en Suleiman.

De zaak is den 13den December ook aangeroerd in het Engelsche Lagerhuis. In antwoord op een vraag heeft Hore Belisha, de financieele secretaris van de schatkist, medegedeeld, dat Engeland nog een andere kwestie met Perzië heeft. De Perzische regeering is in gebreke gebleven terzake van de leeningen, die zij gedurende en na den oorlog van de Engelsche regeering heeft ontvangen om haar bij te staan in het handhaven van wet en orde. Het bedrag van deze schuld is in een overeenkomst met den Perzischen eerste minister in 1926 verlaagd tot 1510 millioen P. St., maar niettemin heeft Perzië nooit een cent betaald.

Dit wijst ook op hetgeen wij hiervoren aanstipten, dat er sedert jaren reeds iets broeit, terwijl er mede uit blijkt, dat de aangelegenheden van regeering en maatschappij niet geheel los naast elkander staan.

't Is overigens een reeds lang bekend feit, dat de politiek met petroleum doordrengt is.

De P. regeering ging daarna ook over tot het doen van den aangekondigden stap te Genève. De gezant in Zwitserland kreeg opdracht tot handelen. Maar de wijze waarop bemoeienis van den V. B. gevraagd werd schijnt daarbij niet geformuleerd te zijn.

E. moest nu afzien van de behandeling in Den Haag, maar 't was er op bedacht in Genève toch de hoogste troef te heffen. Het verzocht behandeling door den V. B.-raad krachtens art. 15 van het V. B.-verdrag.

Art. 13 van dit verdrag wijst bij het ontstaan van een geschil tusschen twee staten, leden van den V. B., in de eerste plaats naar arbitrage. Dienovereenkomstig heeft E. eerst behandeling voor het Haagsche hof voorgesteld. Art. 15 vangt aan met woorden: „Wanneer tusschen de leden v. d. V. B. een geschil ontstaat, dat een breuk zoude kunnen ten gevolge hebben en dat niet onderworpen is aan de arbitrage voorzien bij art. 13, komen de leden v. d. V. B. overeen, het bij den V. B.-raad aanhangig te maken."

Nu E. zich voor een behandeling overeenkomstig dit art. bij het Secretariaat-generaal v. d. V. B. aanmeldde en daarbij aandrong op dadelijk in behandeling-nemen, sloeg de P. regeering de schrik toch wel wat om het hart. Een breuk in den zin van art. 15 achtte zij volstrekt niet aanwezig. Maar was voor een vruchtbare behandeling in Den Haag instemming van beide partijen noodig, art. 15 zegt uitdrukkelijk, dat voor het inwerking-zetten voldoende is, dat één der betrokkenen van het geschil kennis geeft aan den Secretaris-generaal, die alle maatregelen treft tot volledig onderzoek en overweging ervan. De kwestie zou dus te Genève aan de orde komen. De V. B.-raad plaatste haar dadelijk op de agenda voor zijn 69e vergadering, die nu reeds aan het beraadslagen is.

De minister van Buitenlandsche Zaken te Teheran had intusschen reeds een dépêche aan het V.B.-secretariaat doen toekomen, om in herinnering te brengen dat de P. regeering steeds bereid is geweest tot overleg om tot een schikking met de A. P. O. C. te komen.

Het lijkt dus, dat men op den goeden weg is, om tot een vergelijk te komen. De V.B.-raad moet trachten de beslechting van het geschil te bewerken, het lijkt niet onwaarschijnlijk dat hij hierin kan slagen. De V.B. zal dan over 1932 tenslotte nog een post aan de zijde zijner baten mogen boeken.

Er bestaat inderdaad wel aanleiding om de overeenkomst van 1909 te herzien. Sedert dien toch is veel veranderd. Met de aangenomen productiebeperking moet ook rekening worden gehouden. Perzië kan zich ook beroepen op de voorwaarden, die vastgelegd zijn in de regeling met Irak, waar de staat van de petroleum-opbrengst meer voordeelen trekt. Perzië en Engeland hebben beiden belang bij een minnelijke oplossing van het geschil. Gaan er voor beiden groote directe financieele gevolgen mee gemoeid, Engeland moet ook op de petroleumbehoefte van zijn vloot in den Indischen Oceaan bedacht blijven. Het huidige conflict heeft de directie der A. P. O. C. ook tot het besef gebracht van de beteekenis van een goede verstandhouding met de Perzische regeering.

In de Engelsche pers zijn twee stroomingen te onderscheiden. De stem der verontwaardigden, die Perzië flink en gevoelig zouden willen aanpakken. De stem der bezadigden, die de kwestie zakelijk durven beoordeelen. Tot de organen, die het laatste standpunt innemen behoort *the Economist*, het invloedrijke, op economisch gebied toonaangevende blad en dit beperkt zich niet tot het aanmanen tot inschikkelijkheid, maar het geeft ook de grondslagen aan, die overwogen zouden kunnen worden om tot een nieuwe overeenkomst te komen. Met de vermelding van deze punten eindigen wij hier, in de hoop, dat zij zullen medewerken om de beraadslagingen in Genève spoedig tot een goede oplossing te brengen.

The Economist geeft Engeland en de A.P.O.C. in overweging tot deze drie concessies aan Perzië te besluiten: 1. Bepaling van een vast, aan de P. regeering te betalen, bedrag voor elke, uit P. uitgevoerde ton petroleum; 2. Toekenning aan P. van een percentsgewijze deelneming aan alle inkomsten van de A. P. O. C.; 3. Bepaling van een minimaal grens voor het totale aan de P. regeering te betalen bedrag.

Volgens een bericht, verschenen nadat 't hier voorafgaande was gedrukt, is de kans, dat het geschil in der minne zal worden geschikt, nog toegenomen. Zelfs zou de bemiddeling van den V.B. niet noodig zijn. De opzegging van het contract zou geschied zijn bij afwezigheid van den minister van Buitenlandsche Zaken, zijn terugkeer uit Europa is een der factoren die in Teheran ten goede werkt.

—

Berichten der Afdeelingen

Afdeeling 's Gravenhage.

Contributie-betaling.

Leden en begunstigers worden beleefd verzocht de contributie over 1933 per postgiro onder **No. 135120** te willen voldoen aan den secretaris-penningmeester van de afdeeling 's Gravenhage van de Ver. „Oost en West", Jacob Hopstraat 12 alhier. Ook bestaat gelegenheid de contributie aldaar contant te storten.

Nà 15 Januari a.s. zal per post over de contributie worden beschikt, verhoogd met **15** cent voor inningskosten.

De Secretaris-Penningmeester,
J. C. BAUDOIN.

Afdeeling 's Gravenhage.

Egypte-film.

Kennisgeving, dat op Woensdag 18 Januari 1933 des avonds 8 uur in de groote zaal van het Excelsior-Gebouw, Zeestraat 57b alhier, zal worden vertoond: „De Egypte-film van de Stoomvaart Mij. „Nederland", gevolgd door de film voorstellende: „De reis van den Kroonprins van België door Bali".

Leden en begunstigers(sters) hebben met één huisgenoot toegang op vertoon van hun lidmaatschaptevens contributiekaart 1932—1933.

De secretaris,
J. C. BAUDOIN.

Afdeeling Utrecht.

Leden en begunstigers der afdeeling Utrecht worden uitgenoodigd hunne bijdragen als zoodanig te willen doen storten of overschrijven op de postrekening H. Tromp van Holst, Utrecht, no. 52657, waarna het bewijs van betaling wordt toegezonden. Over de bijdragen, welke op 16 Januari 1933 nog niet zijn verantwoord, wordt nadien beschikt. Dit brengt echter kosten voor de afdeelingskas mede; derhalve roept de penningmeester welwillende medewerking in!

H. TROMP VAN HOLST,
Penningmeester.

Afdeeling Apeldoorn.

Een avond met een feestelijke stemming.

Woensdagavond 21 December, zaal: „La Bordelaise", half acht; half licht — nog geen menschen. Tafeltjes met tulpen — en rondom pracht palmen. 't Projectie-scherm staat op zijn plaats. Vooraan de zaal op een tafeltje een bouquet — attentie van den heer en mevrouw Hermsen — een paar groote blikken met biscuits en presenteerblaadjes... Kwart voor 8, vol licht — de eerste bezoekers komen — en de spreker — en onze trouwe Remijer, die al zoo lang als ik weet de lantaarn bedient en ons in vele dingen helpt — 5 voor 8. Er moeten stoelen bij.... nog meer stoelen. De bestuursleden achter in de zaal glunderen — en hebben af en toe al een felicitatie in ontvangst te nemen. Kwart over 8, de voorzitter opent — en intusschen is de muziekleeraar Rubberg, die ook eens kwam luisteren vriendelijk geprest om voor de piano te gaan zitten, en als de heer Schoonhoven zijn mededeeling gedaan heeft, dat we het praedicaat „Koninklijke" mogen voeren, zingt de vergadering staande het Wilhelmus — dat gevolgd wordt door driemaal „hoezee!" voor onzen kranigen president. Er was „stemming", „sfeer". — Er was ook contact tusschen spreker en publiek. Dr. W. G. N. v. d. Sleen begon zijn voordracht over Suriname. Eerst een knappe historische schets — sober en toch veelzeggend raak. Daarna kwam spreker via de slavernij op de arbeiderskwestie — de nationaliteiten — de economische toestanden.

Na zijn inleiding ging de voordracht aan de hand van lantaarnplaatjes — telkens na een onderdeel herhaald door een film. — Plaatjes en films waren schitterend en de toelichting geestig. Spr. had met zijn Agfa-filmmateriaal buitengewone resultaten weten te bereiken — zelfs op plaatsen, waar het met 't fototoestel niet meer ging.

Achtereenvolgens zijn we dus „op de stoel reizende" in Paramaribo gekomen — hebben de stad doorwandeld, in den omtrek; hebben plantages bezocht — en ten slotte volgde een schitterende tocht naar en over de „vallen". —

In de pauze is een zeer dankbaar en ruim gebruik gemaakt van de kleine tractatie, zoodat onze laatste bijeenkomst een zeer prettige herinnering zal nalaten.

25 Januari de A.B.C.-eilanden.... daarna volgt onze jaarvergadering met.... alweer een nieuw programma. Maar de penningmeester had dan gaarne de contributies per giro nr. 93038 binnen — en tevens een ruime opgave van nieuwe leden! „Slamat takoen baroe!"

De secr. J. C. BAARS, tel. 4027.

Mededeelingen

VAN HET HOOFDBESTUUR.

Voor de leden in Ned.-Indië.

De leden die in Ned.-Indië verblijven worden vriendelijk verzocht de door hen verschuldigde contributie aan hem over te maken, zoodra door hen ontvangen is een postwisselformulier en zulks teneinde verdere kosten op de inning dier contributie niet noodeloos te vergrooten.

De Hoofdvertegenwoordiger van Oost en West, L. M. F. PLATE.

Informatie-bureau.

Het informatie-bureau der Vereeniging, Korte Voorhout 6, Den Haag, is dagelijks geopend van 10—12 en van 2½—4 uur (des Zaterdags alleen tot 12 uur).

Verkrijgbaar ad f 0,25 „Curaçao", naar de laatste gegevens bewerkt door het Bestuur der afdeeling aldaar, welker secretaris, de heer H. J. C. Bodenburg Hellemund gaarne bereid is verdere informatiën omtrent Curaçao aan belanghebbenden te verstrekken.

Handboek voor rubberwaarden.

Op de leeszaal is neergelegd, ter kennisneming door de leden, een Handboek voor Rubberwaarden, samengesteld door de firma B. Sanders Ezn. (gevestigd 1872), Commissionairs in effecten, Damrak 37-38 Amsterdam. Prijs f 1.50. Post-giro 6213.

VAN DE REDACTIE.

VERGADERING REDACTIE-COMMISSIE.

Vergadering van vaste medewerkers op Maandag 2 Januari a.s. des namiddags om 4 uur, Korte Voorhout no. 6.

Luchtpost uit Indië.

Blijkens mededeeling van de Indische postadministratie heeft het retourvliegtuig „Havik" van den Holland-Indiëdienst 316 K.G. 115 G. post aan boord, bestemd voor Nederland, benevens 4 postpakketten met een gewicht van 7 K.G. 700 G.

Luchtpost naar Indië.

Met het vliegtuig, dat 22 Dec. j.l. van Schiphol naar Ned.-Indië is vertrokken, werd 395 K.G. 239 Gr. bruto post verzonden, met een netto gewicht van 359 K.G. 485 G.

De zending bevatte: 2064 briefkaarten en postwissels; 28374 brieven t/m 5 gram; 2176 brieven t/m 10 gram; 3787 stuks zwaarder dan 10 gram; 241 drukwerken, akten en monsters zwaarder dan 5 gram; 4256 stuks bestemd voor tusschenliggende landen; tezamen 40898 stuks; benevens 2 postpakketten met een gewicht van 3 K.G. 350 G.

Commissariaat voor Indische Zaken.

Bij het openbaar middelbaar onderwijs in Nederlandsch-Indië, waaronder kweekscholen voor onderwijzers, technische scholen en opleidingsscholen voor Inlandsche ambtenaren begrepen, kunnen in 1933 worden geplaatst leeraren (leeraressen):

a. Nederlandsch (waarvan een leerares, die tevens de hoofdakte moet bezitten);
b. Geschiedenis.
c. Aardrijkskunde.
d. Fransch (doctoraal diploma of akte B).

Thans geldende salarisregeling f 400—f 1100 per maand. Op de salarissen van de Indische Landsdienaren wordt thans 10 pct. gekort, terwijl vanaf 1 Jan. 1933 genoemd percentage zal worden verhoogd.

Nederlandsche onderwijspractijk telt mede voor toekenning periodieke weddeverhoogingen (m.o. voor 9/10, m.u.l.o. voor 27/40, l.o. voor 9/20, tot een gezamenlijk maximum van 9 Indische dienstjaren).

Voor Nederlandschen doctorstitel wordt daarenboven een Indisch dienstjaar medegeteld.

Overtocht met wettig gezien in de tweede klasse.

Tegemoetkoming uitrustingskosten f 1000 voor ongehuwden, f 1500 voor gehuwden.

Aankomst in Indië in den loop van Juni 1933, behalve van een leeraar aardrijkskunde, die zoo spoedig mogelijk moet vertrekken.

Sollicitaties (ongezegeld) in te zenden bij de Afdeeling B, Eerste Bureau, van het Commissariaat voor Indische Zaken, bij het Departement van Koloniën, onder overlegging van akten van bekwaamheid of diploma's, korte beschrijving levensloop en opgave diensttijd.

Van onze Adverteerders.

Reisbureau „Europa Excursies".

Op 2 Januari 1933 openen wij in het perceel Westeinde No. 1, Den Haag, een Reis- en Passagebureau onder den bovenstaanden naam.

Aangezien ons bureau een voortzetting is van de zaken van het sedert in liquidatie zijnde Reisbureau „Europa Express", waarvan de technische chef, de heer H. W. Schomper, thans deel uitmaakt van onze directie, is ons bureau nieuw voor Den Haag, doch niet voor Nederland, omdat honderden landgenooten een zeer aangename herinnering zullen hebben aan de mooie en goedkoope reizen, welke de heer Schomper hun heeft geboden. De eenige verandering waarmede de oude cliëntèle rekening heeft te houden, bestaat hierin, dat zij hun aanmelding voor een reis in het vervolg naar Den Haag hebben te zenden. Overigens blijft alles voor hen bij het oude, behalve een bijzondere door ons ingevoerde faciliteit.

Deze betreft een spaarsysteem, wat de gelegenheid biedt, om in 20 gelijke wekelijksche termijnen een reissom bijeen te sparen. Voor dat doel geven wij spaarbrieven uit, waarvoor wij de bijzondere aandacht van het reizend publiek vragen.

Ons reisprogramma voor het volgend seizoen verschijnt binnenkort. Wij hebben daarin een groote verscheidenheid van reizen en trips in binnen- en buitenland opgenomen, voor uiterst lage prijzen.

BIOSCOOPNIEUWS

SEINPOST — SCHEVENINGEN.

VOORLOOPIGE HECHTENIS.

Regie: Robert Siodmak.

In de hoofdrollen:

Dr. Bienert, rechter-commissaris, Albert Bassermann.
Walter, zijn zoon, Hans Brausewetter
Gerda, zijn dochter, Charlotte Ander
Fritz Berndt, een student, Gustav Fröhlich

In uitgewoonde kamers huizen twee meisjes, Mella en Erna... Als Mella bezoek heeft, weet Erna het en omgekeerd. De meisjes nemen in dat opzicht égards voor elkaar in acht.... Daar hooren zij in Erna's kamer een heftige woordenwisseling, een woedende vrouwenstem, een man, die tevergeefs tracht te kalmeeren. De vrouw schreeuwt: „Drie jaar lang heb je je bij mij dik gevreten....! Wie is die andere vrouw?" Toornig en verdrietig tegelijk vraagt Erna den student Fritz Berndt gillend: „Wie is die vrouw?". Hij verliest zijn zelfbeheersching, zij worstelen met elkaar, zij rukt aan zijn das — ook die heeft hij van haar gekregen.... Berndt rent de trappen af, het huis uit, nageoogd, door den steeds nieuwsgierig snuffelden portier Zülke.

Berndt's vriend en studiegenoot Walter, zoon van den rechter-commissaris Bienert, kent het verdriet van zijn vriend, weet, dat Fritz ernaar hunkert om de verschrikkelijke verhouding met Erna Kabisch te verbreken. Hij weet ook, dat Fritz zijn zuster Gerda lief heeft en dat deze liefde door Gerda beantwoord wordt. Maar met Erna kan Fritz na deze verschrikkelijke scène niet meer spreken. Daarom biedt Walter aan om Erna te overreden en verzoekt Fritz om den sleutel van Erna's kamer, terwijl Fritz op hem in het station van den „ondergrondsche" moet wachten....

Maar Fritz wacht tevergeefs op Walter.... vele uren, waarvan hij eenige met den artist Klatte verpraat.

Als Fritz weer op zijn kamer is, wordt er geklopt. De recherche. Wat is er gebeurd? Niets vermoedend was Mella thuis gekomen, had de deur geopend en toen ontzet geroepen: „Moord! Moord". Erna lag in haar bloed te baden.

Fritz Berndt staat onder verdenking, den moord te hebben begaan. Dr. Bienert is rechter-commissaris. De getuigen worden verhoord. Steeds nauwer wordt de ring van bewijsmateriaal om Berndt gesloten. Hij kan toch niet zeggen, wien hij den sleutel heeft gegeven, hij kan zijn vriend toch niet prijsgeven, hij weet immers niet, of Walter....

Het overtuigend bewijs van Fritz Berndt's schuld wordt als geleverd beschouwd, maar tot een bekentenis heeft men hem niet kunnen dwingen. De rechter-commissaris worstelt met hem, dag en nacht, in afmattende verhooren. Niettegenstaande dr. Bienert van Berndt's schuld zoo goed als overtuigd is, wordt hij toch door twijfel gekweld. Wien heeft Fritz den sleutel overhandigd? Hij weet, dat zijn zoon Walter met Fritz bevriend is. Maar — dat is immers onmogelijk....

Nieuwe complicaties doen zich voor.... zij worden moeizaam ontward..... het voor-onderzoek is beëindigd.

Mutatiestaat van 19 tot 24 December '32

Nieuwe Leden:	**Voorgesteld door:**
Jhr. Dr. V. H. van den Bergh, Nic. Maesstraat 1, Arnhem.	Secretaris Afd. Arnhem.
A. van Poorten, Vrouwetrekstraat 20, Haarlem.	Penningmeester Afd. Haarlem.
J. L. v. d. Wal, Tetterodestraat 1, Haarlem.	Penningmeester Afd. Haarlem.

Nieuwe Begunstiger:	**Voorgesteld door:**
A. Smit, Huygensweg 8.	Eigen aanmelding.

Adresveranderingen:

Mr. H. G. Verhoeff, van Wilnis, (U.), naar Vossiusstraat 46, Amsterdam-Z.
W. Versluijs, van: J. v. Stolberglaan 58, naar: Sweelinckplein 74, Den Haag.
M. Spillenaar Bilgen, van: Graafsche weg 232, Nijmegen, naar: Ubbergen, Straatweg U 22.
J. N. Droese, van: Burgem. Colijnstraat 98, Boskoop, naar: Fred. Hendriklaan 123, Den Haag.
G. J. Berenschot, van: Tjimahi (O.-I.), naar: J. P. Coenplein, Malang.
J. A. Jorissen, van: v. Boetzeluerlaan 157, Den Haag, naar: Graaf v. Lyndenlaan 1, Apeldoorn (tijdelijk).
Dr. A. A. Hulshoff, van: Stadhouderslaan 42, Den Haag, naar: Oosterkade 2, Rotterdam.
Mr. E. Ch. Grivel, thans te Batavia.
Dr. Hendrik Muller, van: Bezuidenhout 273, naar: Prinses von Loewenstein, Elisabethstrasse 21, München (D.), (tijdelijk).
Mevr. de Wed. A. A. Berkhout—Baptist, naar: Joh. v. Oldenbarneveltlaan 67, Den Haag.
P. F. Leersnijder, van: Spaarnelaan 16, Haarlem, naar: Anna v. Buerenlaan 46, Haarlem.
Rectificatie: M. A. Koning (Vogelenzang) moet zijn: M. C. Koning.